

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Andra kammaren.

Nr 61.

Lördagen den 25 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 18 innevarande maj.

§ 2.

Herr talmannen lämnade nu ordet till

Herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag tager mig friheten hemställa, att kammaren måtte uppdraga åt sin talman att avsända ett hälsningstelegram till danska folketinget, som nästa tisdag för första gången sammanträder efter val enligt den nya författningen och för första gången i sitt nya riksdagshus.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

§ 3.

Föredrogos var för sig och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:s å kammarens bord vilande propositioner:

nr 450, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt m. m.; och

nr 451, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 4, 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension.

§ 4.

Vidare föredrogos, men blevo åter bordlagda konstitutionsutskottets memorial nr 15 samt statsutskottets utlåtanden nr 153—159 och memorial nr 160.

§ 5.

Härefter föredrogos vart efter annat statsutskottets memorial: nr 161, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning

Andra kammarens protokoll 1918. Nr 61.

av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till arbetslöshetens bekämpande ävensom två i ämnet väckta motioner; och
nr 162, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av väckt motion om anslag till uppförande av bostäder för personal vid statens vattenfallsverk.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 6.

Bankoutskottets nu föredragna utlåtanden nr 17 B, 62 och 63 blevo ånyo lagda på bordet.

§ 7.

Vid härpå skedd föredragning av bankoutskottets memorial, nr 64, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande pension och understöd m. m. å allmänna indragningsstaten blevo de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna av kammaren godkända.

§ 8.

Föredrogos, men bordlades åter bankoutskottets utlåtande nr 68, jordbruksutskottets utlåtande nr 107 och andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 15.

§ 9.

*Ang. lag om
fattigvården
m. m.*

Till avgörande förelåg härefter andra särskilda utskottets memorial nr 6, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra särskilda utskottets utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fattigvården m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

I utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fattigvården samt lag om kommunala pensionstillskott och sjukvårdsbidrag, dels ock i ämnet väckta motioner, hade andra särskilda utskottet hemställt:

under punkten A), att riksdagen måtte antaga nämnda lagförslag med den lydelse, utskottets berörda utlåtande innehölle;

under punkten B), att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till ändrade bestämmelser angående den ansvarsskyldighet, som borde åligga ledamöter i fattigvårdsstyrelse;

under punkten C), att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta föranstalta om utredning rörande ökning av de statsbidrag, som utginge för vård av sinnesslöa,

fallandesjuka, tuberkulösa och vanföra, och om medgivande av statsbidrag för vård å sinnessjukhus, som tillhörde landsting och de städer, som ej deltog i landsting, samt för riksdagen så snart ske kunde framlägga förslag härom;

*Ang. lag om
fattigvården
m. m.
(Forts.)*

under punkten D), att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag om en utjämning av de kommunala skattebördorna, i den mån en dylik utjämning borde äga rum; samt

under punkten E), att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, därest de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under punkterna A)—D) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid behandling av detta utlåtande hade kamrarna, med bifall i övrigt till utskottets hemställan, stannat vid olika beslut i fråga om punkterna A), B) och D).

Med anledning av vad sålunda förekommit hade utskottet till behandling förehåft frågan om sammanjämkning av den skiljaktighet, som alltså föreläge mellan kamrarnas beslut.

Punkten A) av utskottets hemställan.

Första kammaren hade godkänt utskottets förslag till lag om fattigvården utom beträffande 11 § 3 mom., 42 § och 64 §, i fråga om vilka kammaren antagit de förslag, som innefattades i de av friherre Beck-Friis m. fl. vid dessa delar av lagförslaget avgivna reservationer, samt beträffande 33 §, vilken godkänts med den ändring, som förordats i den av herrar Antonsson och Nils Nilsson vid denna paragraf avgivna reservationen.

Andra kammaren hade godkänt utskottets nämnda förslag med följande ändringar, nämligen att åt 11 § 1 och 2 mom. givits den lydelse, som föreslagits av Kungl. Maj:t i den uti ämnet avlåtna propositionen, att 13 § 1 mom. erhållit den lydelse, som föreslagits i den av herr Källman m. fl. avgivna, vid paragrafen fogade reservationen, samt att till 32 § fogats det tillägg, som föreslagits av herr Källman m. fl. i deras vid paragrafen avgivna reservation.

Beträffande förslaget till lag om kommunala pensionstillskott och sjukvårdsbidrag hade första kammaren, med godkännande av den utav herr Antonsson m. fl. vid detta lagförslag avgivna reservationen, avslagit så väl det av utskottet framställda förslaget, som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet. Andra kammaren hade godkänt utskottets förslag.

Uti förevarande memorial hemställde utskottet:

beträffande förslaget till lag om fattigvården,

i fråga om 11 § 1 och 2 mom., att första kammaren, med frånträ-

Ang. lag om fattigvården m. m.
(Forts.) dande av sitt beslut i denna del, måtte biträda andra kammarens beslut;

i fråga om 11 § 3 mom., att andra kammaren, med frånträdande av sitt beslut, måtte biträda första kammarens beslut;

i fråga om 13 och 32 §§, att första kammaren, med frånträdande av sina beslut i dessa delar, måtte biträda andra kammarens beslut;

i fråga om 33 §, att andra kammaren, med frånträdande av sitt beslut, måtte biträda första kammarens beslut;

i fråga om 37 §, att kamrarna, med frånträdande av sina förut fattade beslut, måtte antaga denna paragraf i följande lydelse:

37 §.

Fattigvårdsstyrelsen bör verka därför, att samhällets invånare genom försäkring, inträde i sjukkassor och understödsföreningar, insättning i sparkassor eller annorledes bereda sig trygghet mot nöd vid arbetsförmåga, sjukdom eller andra olyckor; den bör ock i övrigt söka att genom tjäniliga åtgärder förebygga framtida fattigvårdsbehov.

Om på grund av missväxt, annan allmänna olycka eller av förhållanden utom riket vållad allmän kristid nöd i större utsträckning kan befaras uppkomma inom samhället, har fattigvårdsstyrelsen att, i den mån åtgärder till nödens avhjälpande ankomma på annan myndighet, hos denna göra den framställning, som av omständigheterna påkallas;

i fråga om 42 §, att första kammaren måtte, med frånträdande av sitt beslut, biträda andra kammarens beslut; och

i fråga om 64 §, att kamrarna med frånträdande av sina förut fattade beslut, måtte besluta, att denna paragraf skulle erhålla följande lydelse:

64 §.

Där fattigvårdssamhälle för vård å sjukvårdsinrättning eller å förbättrings- eller uppfostringsanstalt eller till åtgärder för förebyggande av framtida fattigvårdsbehov eller för ändamål, som i 37 § 2 stycket sägs, anslagit särskilda medel till fattigvårdsstyrelsens förfogande, ankommer det på fattigvårdssamhället att bestämma, huruvida ersättningskyldighet, varom i 62 och 63 §§ stadgas, skall äga rum för understöd, som utlämnas av dessa medel; samt

beträffande förslaget till lag om kommunala pensionstillskott och sjukvårdsbidrag, att kamrarna, med frånträdande av sina förut fattade beslut, måtte besluta, att denna lag skulle erhålla följande lydelse:

Lag

om kommunala pensionstillskott och sjukvårdsbidrag.

Häri genom förordnas som följer:

Till beredande dels av understöd (kommunala pensionstillskott), i penningar eller naturaförmåner, åt personer, vilka äga uppbära pension eller understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913 och icke blivit berövade pensionstillägg eller understöd på grund av stadgandet i 9 § uti nämnda lag, men ändock finnas vara i behov av fattigvård, dels ock av bidrag (kommunala sjukvårdsbidrag), till bestridande gemensamt med pensionsstyrelsen av kostnader för åtgärder till förebyggande eller hävande av arbetsförmåga, må fattigvårdssamhälle ställa medel till fattigvårdsstyrelsens förfogande med föreskrift, att pensionstillskott och sjukvårdsbidrag, som utdelas av dessa medel, icke skola vara att anse såsom fattigvård. Sådana pensionstillskott och sjukvårdsbidrag må icke tilldelas andra personer än dem, som äro mantalsskrivna inom fattigvårdssamhället och där äga hemortsrätt i fråga om fattigvård. I övrigt äger samhället bestämma de grunder, som för beviljande av pensionstillskott och sjukvårdsbidrag böra av fattigvårdsstyrelsen iakttagas. Har sådant bestämmande ej skett, ankommer på styrelsen att bevilja pensionstillskott och sjukvårdsbidrag i den mån styrelsen prövar nödigt. Pensionstillskott må efter omständigheterna indragas och jämkas.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1919.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid

Herr Karlsson i Sandviken: Herr talman! Av det föreliggande utlåtandet med förslag till sammanjämkning av kamrarnas beslut beträffande lagen om fattigvård framgår, att andra kammaren måst släppa, man kan säga, två av sina principer, som den slogs för när lagen behandlades. Det är först ifråga om 11 §, där det gäller den lika och direkta rösträtten för val av fattigvårdsstyrelse, och sedan ifråga om § 64, vari det stipulerades, att kommunerna skulle ha rätt att bestämma om återbetalningsskyldighet skulle behöva ifrågakomma beträffande vissa utgifter för fattigvården. I 11 § skulle det tredje momentet om den lika och direkta rösträtten helt strykas, och i 64 § är det nu fråga om att kamrarna skulle antaga en av högern formulerad kompromiss, som enligt mitt förmenande icke är en kompromiss. Därtill kommer, att lagen om pensionstillskott har i viss mån ändrats i sammanjämningsförslaget, så att den är förfuskad därhän, att en stor del understödstagare, oavsett om andra pensionsberättigade inom kommunen skulle få uppbära pensionstillskott, icke få sådant pensionstillskott.

Då jag icke kunnat finna, att sammanjämkningen såsom sådan

Aug. lag om
fattigvården
m. m.
(Forts.)

kan tillfredsställa åtminstone mig, trots att jag föregående gång, när saken behandlades, var tveksam, huruvida man skulle yrka avslag på det hela, drar jag mig vid detta tillfälle icke för att yrka avslag på sammanjämningsförslaget. Därför att den lika och direkta rösträtten är struken ur lagen, med vilken man skulle kunnat tänka sig, att det funnits möjligheter att få en humanare behandling av våra fattiga, kan man säga, att det icke är mycket kvar av utsikterna att få till stånd en förbättring på detta område. Då därtill kommer, att 64 §, sådan den lydte enligt det kungliga förslaget, som gav kommunen en viss rättighet att i vissa fall icke återfordra medel, som utbetalts till de fattiga, också är borttagen och kommunens självbestämmanderätt i dylika fall absolut borttagen, så kan man givetvis icke gå med på detta sammanjämningsförslag, allra helst som argumentet för en omändring av 64 § nu totalt bortfallit. Räddhågan hos vissa för att antaga 64 § bestod i att man fruktade, att ett fattigvårdssamhälle skulle enligt denna paragraf kunna besluta, att ingen återbetalningsskyldighet skulle i något fall utkrävas. Denna argumentation har emellertid bortfallit genom andra kammarens beslut att avslå förslaget om borttagande av 62 och 63 paragraferna. Det är endast i vissa fall, som denna paragraf skulle ha kunnat tillämpas, och icke över hela linjen. Därför borgar andra kammarens beslut. Det föreligger alltså icke längre någon fara för att bibehålla 64 § i det skick som Kungl. Maj:t föreslagit. Det anförda argumentet håller, som sagt, icke längre streck efter det beslut som andra kammaren fattat.

Med dessa ord ber jag att få yrka avslag på hela sammanjämningsförslaget.

Herr K ä l l m a n: Herr talman! Jag vill i korthet relatera sammanjämningsförslagens innehåll.

Första kammaren har fått ungefär följande. Beträffande 11 § 3 momentet har detta uteslutits och därmed har man tillmötesgått första kammarens uppfattning. Vidare får, i överensstämmelse med första kammarens beslut enligt 33 §, män och kvinnor intagas på samma arbetshem, såvida för dem finnas fullständigt skilda avdelningar. Andra kammaren hade beslutat, att män och kvinnor under inga förhållanden finge intagas på samma arbetshem. Detta är vad första kammaren vunnit i sammanjämnningen. Andra kammaren har fått sin mening godkänd beträffande 11 paragrafens första och andra moment, således att kvinnor *skola* tillhöra fattigvårdsstyrelsen, ävensom beträffande 13 §, där kammaren beslutat att kyrkoherden eller hans ställföreträdare skulle äga rätt att deltaga i fattigvårdsstyrelsens förhandlingar *men icke i dess beslut*. Vidare har man tillmötesgått andra kammarens mening ifråga om 32 §, där kammaren beslutit, att föreståndare eller föreståndarinna för anstalt skulle *äga nödiga förutsättningar* för skötande av dylika befattningar, och slutligen beträffande 42 §, där kammaren beslutat, att kostnaderna för läsarrettsvärd åt fattiga sjuka skulle bestridas av vederbörande landsting.

Kamrarna skulle, därest sammanjämningsförslaget godkändes, franträda sina beslut beträffande 37 och 64 paragraferna samt ifråga om lagen om kommunalt pensionstillskott.

Ang. lag om
fattigvården
m. m.

(Forts.)

Det som varit svarast för mig att gå med på har varit, att man icke haft möjlighet att utbyta mot varandra 64 § och 11 § 3 mom. Jag hade den uppfattningen att de båda kunna vara likvärdiga, och jag har varit med om att erbjuda förstakammarsidan att godkänna endera och släppa den andra, men det har icke gått. Skulle lagen gå igenom, så måste man kompromissa i fråga om både 37 och 64 paragraferna och släppa 11 paragrafens 3 mom.

Jag vill då erinra om innehållet i §§ 37 och 64, sådana dessa paragrafer lyda enligt sammanjämningsförslaget.

Enligt § 37 äger man att *förebygga framtida fattigvårdsbehov*. Denna bestämmelse innefattar en mycket betydande rättighet för ett fattigvårdssamhälle respektive en fattigvårdsstyrelse.

Enligt § 64 må fattigvårdssamhälle bestämma, att ersättningskyldighet icke skall förekomma beträffande kostnader för vård å sjukvårdsinrättning eller å förbättrings- eller uppfostringsanstalt, eller då det är fråga om att förebygga framtida fattigvårdsbehov.

Beträffande vidare det kommunala pensionstillskottet är den inskränkning, som gjorts, mycket måttlig. Någon ändring måste förekomma i denna lag, såvida sammanjämkning över huvud taget skulle vara möjlig, och den ändring, som har vidtagits, innebär, att en person, vilken åtnjuter pension eller understöd jämlikt pensionsförsäkringslagen men på grund av 9 § i samma lag icke äger rätt att själv uppbära beloppet, icke kan få kommunalt tillskott utan fattigvårds karaktär. Det är den inskränkning, som gjorts, men den drabbar endast sådana, som redan äro intagna på fattigvårdsanstalt och således redan äro omhändertagna av fattigvården. Alla de, som uppbära pension eller understöd jämlikt pensionsförsäkringslagen och själva äga uppbära beloppet, hava, såvida fattigvårdssamhället beslutar det, rätt till kommunalt pensionstillskott, utan att detta har fattigvårds karaktär.

Enligt min mening är den största bristen i det förevarande sammanjämningsförslaget att finna i § 64. Den inskränkning, som där har vidtagits beträffande en kommuns rättigheter, tilltalar icke mig. Jag har därför icke gärna velat biträda sammanjämningsförslaget. Jag har för övrigt varit förhindrad att deltaga i ärendets slutliga behandling, men vid de tillfällen, då jag deltagit, har jag kämpat emot att man skulle släppa efter något beträffande § 64.

Vidkommande rösträtsfrågan, som den föregående talaren lade huvudvikten vid, måste jag säga mig, att den frågan kommer naturligtvis att lösas ändå, oberoende av vilka bestämmelser, som innehållas i fattigvårdslagen. Trodde jag icke, att den kommunala rösträtsfrågan skall komma att lösas i sin helhet, kunde detta möjligen utgöra anledning att nu yrka avslag på det föreliggande sammanjämningsförslaget, men då jag tror, att denna fråga inom den allra närmaste framtiden skall komma att lösas oberoende av vad som i detta avseende stadgas i fattigvårdslagen, kan jag icke tillmäta denna sak samma betydelse som herr Karlsson i Sandviken.

Ang. lag om
fattigvården
m. m.
(Forts.)

Jag skall blott till detta lägga, att den största bristen, som enligt mitt förmenande vidlåder den nya fattigvårdslagen, hava båda kamrarna varit med om att godkänna redan den 11 maj, och det är vissa fattigvårdssamhällens litenhet och dessa fattigvårdssamhällens oförmåga att i överensstämmelse med lagens föreskrifter kunna fylla sina uppgifter. Det har på ett tidigare stadium både första och andra kammaren varit med om, och följaktligen är däråt ingenting att göra. Men då lagen för övrigt innehåller så betydande förbättringar, som alla veta, vilka haft tillfälle att sätta sig närmare in i saken, kunna de skäl, som den föregående talaren anför, icke utgöra tillräcklig anledning att yrka avslag på det föreliggande förslaget.

Även om jag således på åtskilliga punkter icke är nöjd, måste jag ändå, i det läge frågan nu har, yrka bifall till utskottets sammanjämningsförslag.

Herr Karlsson i Sandviken: Herr talman! Jag vill blott giva en hastig belysning åt hur det egentligen gått till i hela denna sak.

Vad 11 § 1 och 2 momenten angår, var det föreskrivet i Kungl. Maj:ts förslag, att en kvinna skall inväljas i fattigvårdsstyrelsen, men tack vare en överlöpfung inom utskottet — och det var från vänsterns sida — gick utskottet med på att ordet »bör» i stället skulle insättas. Andra kammaren beslöt däremot att insätta ordet »skall». Vem är orsaken till detta utbyte? Frågan står öppen.

Ifråga om 13 § hade andra kammaren redan 1913 sagt sitt ord. Det hade även där varit att vänta, att man icke behövt vare sig den ena eller andra kompromissen, därest Kungl. Maj:t hade följt den mening, som var rådande i kammaren, när det gällde att behandla 43 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet. Det är under sådana förhållanden icke så alldeles helt med vad herr Källman sade därom, att andra kammaren fått så mycket. Om vi undersöka orsaken, finna vi, att den är, att man redan i utskottet har släppt på saker och ting, som man icke bort släppa på.

Herr Källman säger för övrigt, att, om han icke trodde, att rösträttsfrågan skulle lösas, skulle det kunna utgöra ett motiv att fälla denna lag. Men det trodde han på i närvarande stund. Jag tror mig dock kunna försäkra, att den tron är enligt mitt förmenande en ren övertro, därför att här är det endast fråga om att få en lika och direkt rösträtt till stånd, när det gäller val av fattigvårdsstyrelse. Det gäller alltså — kan man säga — icke ifråga om beviljande av medel att ställas till fattigvårdsstyrelsens förfogande, utan det gäller endast vid val av den myndighet, som skall hava hand om fattigvården såsom sådan. Det vore alltså icke fråga om några rena penningfrågor utan endast om en humanitär uppgift, som skulle göra sig gällande inom fattigvårdsstyrelsen, genom val av styrelse efter systemet: en man en röst. När den saken av högern fällts, kan man särskilt med fog säga, att också det andra förslaget då kommer att fällas, och jag tror icke, att vi få någon lösning av frågan,

såvida samma takt skall tillämpas som hittills, då det gäller att mota en gensträvig motståndare.

Jag vidhåller, herr talman, ännu mitt yrkande.

*Ang. lag om
fattigvården
m. m.
(Forts.)*

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen givna propositioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt samt vidare på avslag därå biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten B).

Lades till handlingarna.

Punkten D).

Utskottets hemställan i dess ovanberörda utlåtande nr 1 hade avslagits av första kammaren men godkänts av andra kammaren.

Vidkommande förevarande punkt hemställde nu utskottet, att kamrarna, med frånträdande av sina under punkt D) fattade beslut, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt låta utreda och för riksdagen framlägga förslag om en utjämning av kommunernas kostnader för fattigvården.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr t a l m a n n e n: Då de av kamrarna i denna fråga fattade beslut icke äro av beskaffenhet att, jämlikt 63 § riksdagsordningen, kunna göras till föremål för sammanjämkning, finner jag mig förhindrad framställa proposition på bifall till utskottets nu föredragna hemställan.

Herr talmannens propositionsvägran blev av kammaren godkänd.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen om tilläggsstat för år 1918 gjorda framställning om täckande av vissa förskott under hov- och slottsstaterna:

nr 144, dels angående tredje huvudtitelns anslag till gottgörelse av kostnader för sjöfolk m. m., dels ock i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om täckande av vissa förskott under samma huvudtitel;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för förste kanslisekreteraren i sjöförsvarsdepartementet, kanslirådet i Kungl. Maj:ts kansli G. A. Stuart att för åtnjutande av ålderstillägg

tillgodoräkna sig viss tjänstgöring:

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggstat för år 1918 under femte huvudtiteln för tackande av under år 1917 uppkomna brister å vissa ordinarie reservationsanslag;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sätet för användandet av ett utav 1917 års riksdag beviljat extra anslag till anskaffning av undervattensbåtmateriel:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sätet för beskrifning av kostnaderna för reservofficerares tjänstgöring vid kustartilleriet i vissa fall m. m.:

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till tjänstårsberäkning för torpedingenjören S. D. Ljungberg; och

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för vissa befattningshavare i ecklesiastikdepartementet att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

*Ang. ändringar
i provinsial-
läkartaxan.*

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i gällande provinsialläkartaxa jämte i ämnet väckta motioner, yttrade

Herr M a g n u s s o n i Skövde: Herr talman, mina herrar! Jag har jämte herr Norman väckt ett par motioner i den föreliggande frågan, dels en motion i frågan om provinsialläkaretaxan, dels ock en motion angående den utjämning av kostnaderna för sjukvården, som av Kungl. Maj:t föreslagits i en särskild proposition. Då dessa frågor så nära sammanhånga med varandra, skall jag taga mig friheten att med herr talmannens tillstånd behandla dessa två frågor samtidigt, då frågan om provinsialläkaretaxan, som kommer först, som sagt sammanhänger med frågan om en utjämning av kostnaderna för anlåtande av läkare.

Det är en gammal och stadgad uppfattning hos mig, grundad på erfarenhet från mina tidigare år, att en utjämning av läkaretaxan och läkarearvodet bör ske. Såsom envar vet eller borde veta, ställer det sig ofantligt mycket dyrare att taga läkaren i anspråk för den, som råkar att bo långt bort från läkarestationen, än för den, som har läkaren nästan inpå sig. Emellertid kan det näppeligen vara riktigt, att den, som redan förut genom att bo avlägset har vidriga och värre förhållanden, också, när det gäller att hämta läkare, skall behöva underkasta sig betydligt större utgifter än den, som bor mera centralt. I den frågan således, när det gäller en utjämning av kostnaderna för anlåtande av läkare, är jag fullt ense om att en sådan utjämning bör ske. Däremot är jag icke ense i fråga om det sätt, som här föreslagits för denna utjämning, då enligt mitt förmenande detta är ett uppreppande av ett sedan länge inrotat sätt, nämligen att premiera

dem, vilka redan förut ha det ganska bra, i det att de bo centralt, under det att fortfarande den större tungan lägges på dem, som bo mera avlägset. Vi ha det tyvärr sedan länge så ordnat, att bekvämligheter av såväl det ena som andra slaget icke blott med en viss naturlighet komma dem till godo, som bo mera centralt, utan även statsåtgärderna och de allmänna åtgärderna äro i många fall sådana, att de ensidigt gynna dem, som redan förut bo bekvämt och centralt, medan de, som bo i utkanterna, bli mer eller mindre försummade. Det är ju så — och så har det alltid varit — att de, vilka ha en lång väg att hämta läkaren, icke blott måste betala läkaren betydligt högre arvode utan kostnaderna för hans hämtande och för skjuts o. dyl. bli också väsentligt större än för läkaren närboende.

Nu är det sant, att genom den av Kungl. Maj:t föreslagna utvägen en utjämning av läkarearvodet skall ske och därjämte en viss utjämning även i fråga om skjutskostnaderna, och så långt är allt gott och väl. Men den väg, på vilken man vill vinna denna utjämning, kan jag för min del icke finna vara den riktiga. Det blir ju nämligen så, att för den kommun, vilken inom eller inpå sitt område har en läkare stationerad, uppstår icke frågan om att behöva betala de $\frac{2}{5}$ till en utjämning, som det enligt Kungl. Maj:ts förslag åligger en kommun att erlagga, medan för en kommun, som är mera avlägset belägen och redan därigenom har det mera ogynnsamt ställt och ofta på grund av denna avlägsenhet är mera skattetyngd samt har större utgifter och svårare förhållanden i allmänhet, alltid uppstår det kravet, att kommunen skall betala $\frac{2}{5}$ till utjämning av kostnaderna. Jag kan icke finna detta vara riktigt. Det borde istället kunnat finnas en form, som fördelar kostnaderna lika och ingalunda ställer de mera ocentralt belägna kommunerna i ogynnsammare ställning.

Vidare synes det mig — såsom jag och min medmotionär i motionen påpekat — att det kommer att åstadkomma en betydlig mängd skrivelser och besvär för kommunerna att upprätta dessa längder, vilka skola uppgöras över dem, som äro berättigade till avkortning ifråga om bidrag till läkarekostnaderna. Därjämte kommer denna kommunernas bidragsskyldighet att försäkra vissa stridigheter inom kommunerna, då det är sannolikt, att det ofta kommer att bli tvist om huruvida kommunen skall betala dessa $\frac{2}{5}$ eller icke.

Vi hava tänkt oss den form för utjämningen, att läkaretaxan ställes lika oavsett avståndet, d. v. s. att den som bor nära läkaren, får betala lika mycket som den, som bor längre bort. Därigenom åstadkommes en utjämning, som verkar mera automatiskt och icke försäkra så mycket besvär och icke heller denna orättvisa mellan kommunerna, som fallet blir enligt Kungl. Maj:ts proposition. Emellertid har utskottet icke velat gå med på detta vårt förslag och gjort vissa uttalanden mot detsamma, som jag icke kan underlåta att i någon mån bemöta.

Utskottet säger, att denna utjämning skulle ha till följd, att provinsialläkarna skulle mista sin praktik i närheten av läkarestationen och endast få praktik bland den längre bort boende befolkningen. Man förmenar tydligen, att den praktik, som finnes i närheten av läkare-

Ang. ändringar
i provinsial-
läkartaxan.
(Forts.)

Ang. ändringar
i provinsial-
läkartaxan.
(Forts.)

stationen, på grund av utjämningen skulle komma att övertagas av de praktiserande läkarne och följaktligen gå förlorad för provinsialläkarne. Det är ju svårt att med någon säkerhet förutsäga, huru därvidlag skulle inträffa. Men jag har anledning att tro, att om taxan höjdes för provinsialläkarne, skulle de praktiserande läkarne icke vara sena att följa efter, vadan enligt min uppfattning dessa komme att tillämpa samma priser som provinsialläkarne och därigenom blir det likställighet mellan de praktiserande läkarne och provinsialläkarne ifråga om deras arbete även i närheten av läkarestationen. Jag håller därför före, att den av utskottet gjorda invändningen knappast är riktigt hållbar.

Vidare ha vi gjort ett par andra förslag till ändringar i den föslagna taxan, och bl. a. ha vi riktat oss mot den från gamla taxan upptagna bestämmelsen, att läkaren för sitt biträde vid barnförlossningar äger att förutom den ordinarie taxan uppbära en ersättning från 5 till 25 kronor. Utskottet säger, att det »icke är rimligt» att begära, att denna bestämmelse skall utgå. Jag vet inte, vad utskottet anser vara rimligt eller orimligt, men nog synes det mig vara ganska rimligt begärt att för sådana fall, som för många fattiga hem ändå förorsakar rätt många extra utgifter särskilt genom att husmoderns arbetskraft är borta, läkaren finge nöja sig med att för sitt biträde få en ersättning efter vanlig taxa och att han inte därutöver skall kunna erhålla ett ytterligare arvode av upp till 25 kronor. Jag vågar verkligen säga, att jag finner utskottets uttalande härtill och den föreslagna bestämmelsen om högre arvode så långt ifrån rimlig, att jag tvärtom anser det ganska orimligt att i dylika fall tillåta en stegring av läkartaxan.

Jag förstår fullväl, att det gentemot ett enhälligt statsutskott är ganska lönlöst att här förfäktat någon motsatt mening och ännu mer lönlöst att göra något annat yrkande. Då emellertid ännu inte något förslag eller något uttalande ifrån utskottet föreligger i fråga om de av Kungl. Maj:t föreslagna grunderna för utjämningen i övrigt, vilken börda ju delvis skall falla på kommunerna, har jag velat göra dessa uttalanden, för att utskottet om möjligt måtte göra en del modifikationer härvidlag, då det är min bestämda övertygelse, att den utväg Kungl. Maj:t föreslagit, nämligen att lägga en väsentlig del av bördan på kommunerna och detta på de ogynnsammast belägna och i andra avseenden sämst ställda kommunerna, icke kan vara lämplig.

Jag har endast velat göra detta uttalande utan att göra något yrkande.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Herr Magnusson har huvudsakligen uppehållit sig vid utjämningsfrågan, vilken emellertid i dag icke föreligger till behandling, och jag skall därför inte heller ingå på något bemötande av vad han i den punkten yttrade.

Herr Magnusson vidrörde också läkaretaxan, i det han talade om det extra arvode, som skall tillfalla läkare, därest han kallas nattetid. Kommittén hade gått längre än utskottet i denna punkt,

i det att kommittén tänkt sig, att det för sjukbesök nattetid, skulle utgå 3 kronor extra utöver det förhöjda arvodet, och det kan var och en, som något känner till en provinsialläkares förhållanden, tänka sig, hur det skulle gå, om han, när han skall utöva s.tt kall, sällan eller aldrig skulle få åtnjuta någon egentlig vila, och man har just tänkt sig, att denna bestämmelse skulle vara liksom en hämsko, så att inte läkaren i onödan skulle kallas nattetid.

Vad sedan beträffar den av herr Magnusson vidrörda extra ersättningen för biträde vid barnförlossningar, är det ju en sak, som ingår i specialtaxan. Herr Magnusson berörde emellertid inte alls något annat än detta speciella fall, men varför skulle icke ett högre arvode här vara lika berättigat som i alla andra fall, som inrymmas i denna punkt. Jag tror inte heller, att någon skulle vilja dra sig för att betala detta arvode, när det t. ex. är fråga om en svårare förlossning. För övrigt ingår ju denna sak i den utjämningsplan, som kommittén och utskottet ävenledes har föreslagit.

Jag har för övrigt intet att invända emot det föreliggande utskottsutlåtandet, med det undantages, att jag helst skulle vilja yrka bifall till kommitténs förslag ifråga om 3 kronor extra arvode för kallelse nattetid samt ifråga om 10 \$, där motionärerna, herrar Petré och Kjellberg, yrkat bifall till kommitténs förslag, men som utskottsutlåtandet är enhälligt, vill jag tillsvidare, herr talman, icke göra något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr Kjellberg: Herr talman! Jag ber först att få uttrycka mitt tack för att utskottet har enhälligt tillstyrkt den ena delen av den framställning, som gjorts uti min kamrats, doktor Petré, och min motion, nämligen den del, som rör § 2 mon. 2. Däremot måste jag beklaga, att den av oss föreslagna höjningen av ersättningen för den först började timmen vid sjukresor under tiden mellan klockan 11 på kvällen och 8 på förmiddagen icke av utskottet har kunnat accepteras. Med detta förslag har ju, som för övrigt har framhållits, avsikten egentligen icke varit att öka arvodet från provinsialläkarnas synpunkt, utan huvudsyftet har varit att i någon mån inskränka kallelserna till sjukbesök under natten. Det är nog så, att provinsialläkarnas och även andra läkares erfarenheter visa hän på att man gärna på grund av bristande tid både när det gäller skjutsning och annat icke kallar läkaren på dagen utan först när natten inträtt, och givet är då, att varje pliktrogen läkare känner sin skyldighet att vid olycksfall och hastigt inträffade sjukdomsfall ögonblickligen eller så fort som möjligt infinna sig. Men härvidlag är det nog i många fall fråga om sådana sjukdomsformer, att läkares besök lika väl kunnat uppskjutas till nästa dag, och där man för resten gärna skjuter upp det under dagen för att i stället kalla honom på natten, då skilda omständigheter göra det mer lämpligt för den sjukes omgivning.

Då utskottet emellertid så välvilligt accepterat första delen av vår framställning i motionen, skall jag icke på denna punkt göra något yrkande — det torde inte heller vara lönt gentemot ett enhäl-

Ang. ändringar
i provinsial-
läkartaxan.
(Forts.)

*Ang. ändringar
i provinsial-
läkartaxan.
(Forts.)*

ligt utskott — utan vill endast uttala det önskemålet, att man vid framtida revision av denna provinsialläkartaxa ville ha vänligheten att ha sin uppmärksamhet riktad även på denna punkt, som icke i första rummet avser att bereda ökad ersättning åt läkarna, utan i första rummet avser att så mycket som möjligt skydda läkarnes nattro och nattvila mot opåkallade eller icke fullt motiverade kallelser till sjukbesök. Jag har intet vidare att tillägga.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Härpå upptogs till behandling statsutskottets utlåtande nr 152, i anledning av riksdagens år 1917 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1916.

§§ 1—3.

Lades till handlingarna.

§§ 4 och 5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. statens
livsmedels-
kommission.*

Vid föredragning härpå av § 6, angående statens livsmedelskommission, begärdes ordet av

Herr Räf, som yttrade: Herr talman! Den paragraf, som här är föredragen, gäller statens livsmedelskommission, och då jag kan förstå, att åtskilliga av kammarens ledamöter äro mycket upptagna den här tiden, har jag ansett det vara behöfligt att här fästa uppmärksamheten på ett och annat. Dessutom berör ju livsmedelskommissionens verksamhet hela det svenska folket, och det torde inte finnas någonting, som till den grad rör hela det svenska folket som just livsmedelskommissionens verksamhet.

Nu ha riksdagens revisorer gjort en och annan, delvis ganska grav anmärkning mot livsmedelskommissionen, liksom också mot bränslekommissionen. Jag har emellertid endast velat fästa mig vid några av de anmärkningar, som äro gjorda mot livsmedelskommissionen. Som herrarna behagade se här, gäller revisorerernas anmärkning å sid. 24 protokollföringen, och därom säga nu revisorererna, »att protokoll, även rörande viktigare ärenden, endast i ytterst sällsynta fall förts, att varu- eller lagerböcker saknas, och att i regel instrument över besiktningar och kassationer icke upprättats.» Det är det vitsord, höll jag på att säga, som revisorererna givit livsmedelskommissionen! Nu har denna revisorerernas anmärkning blivit delgiven livsmedelskommissionen och folkhushållningskommissionen vilka därpå svara, såsom herrarna se på sid. 25, med bland annat

följande ord, att det var »ett av livsmedelskommissionens första beslut, att någon betungande protokollsföring icke skulle föras». Det var alltså livsmedelskommissionens första beslut, att inte någon protokollsföring skulle ske. Det är nu en högelig märklig sak, att dessa kommissioner till den grad förneka protokollsföringens behövlighet, att ett av de allra första beslut är, att icke något protokoll skall föras. Det fattades bara, att t. ex. en bolagsstyrelse skulle göra till sitt första beslut, att över bolagsstyrelsens handlingar icke skulle föras något protokoll. Det skulle helt säkert tilldraga sig den allra största uppmärksamhet, ifall en bolagsstyrelse eller någon annan styrelse, vilken som helst, fattade ett sådant beslut. Man skulle då genast börja fundera vad orsaken kunde vara till, att man icke ens där behagade föra protokoll över förhandlingarna.

När man vidare ser på denna sak och ställer samman det ena med det andra, kommer man till rätt märkliga resultat. Det har här även från revisorerna anmärkts, att »kvantiteten av de varupartier, som av skilda anledningar förfarits, angives icke i räkenskapen och har ej heller av tillgängliga handlingar kunnat utrönas». Såsom herrarna veta, ha dessa kassationer tilldragit sig den allra största uppmärksamhet inom landet och tidningarna ha varit överfulla av funderingar över, vart det och det varupartiet, det och det majspartiet, det och det potatispartiet eller sillpartiet o. s. v. ha tagit vägen. Nu komma, som sagt, revisorerna och säga, att det finnes inga handlingar, som på något sätt angiva, vart allt detta har tagit vägen. Ifall ordentliga protokoll hade blivit förda, torde vi dock ha kunnat sluta oss till något av dem och, ifall ordentliga räkenskaper hade förts, skulle vi även ha fått reda på det övriga. Nu finnes det emellertid varken protokoll eller någon ordentlig bokföring, som utvisar något i detta avseende.

Även denna revisorernas anmärkning har blivit utställd till kommissionernas hörande och deras svar finnes, såsom herrarna kunna se, å sid. 26 i utskottets utlåtande, där det i andra stycket förs a punkten heter: »Revisorernas anmärkning angående bokföringen inom byrån är uppenbarligen beroende av ett missförstånd.» Det är det betyg, som livsmedelskommissionen ger statsrevisorerna. Statsrevisorerna ha varit ute för ett missförstånd! Och detta missförstånd har, säger kommissionen vidare, föranletts därav, »att revisorerna med sina framställningar om utbekommande av byråns räkenskaper och upplysningar angående desamma icke vänt sig till byråns föreståndare eller till chefen för byråns räkenskapsavdelning, utan direkt till ett underordnat biträde». Ja, detta låter mycket plausibelt, när man först ser på det, och det vore ju ingenting att säga om saken, ifall detta vore sant. Men, säger någon, man kan väl icke förutsätta något annat, än att en kunglig kommission åtminstone borde tala sanning. Men skall riksdagen ha förtroende till sina egna förtroendemän, blir det väl så och så med sanningen härvidlag, åtminstone på någotdera hållet. Ty vad svara riksdagens förtroendemän? Jo, så här: »Enligt vad utskottet in-

*Ang. stats-
livsmedels-
kommission.*
(Forts.)

Ang. statsens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

hämtat hava revisorerna, som för utbekommande av de utav varuförmedlingsbyrån förda räkenskaperna beträffande islandssill och makrill vänt sig till byråns föreståndare.» Nej, säger livsmedelskommissionen. Vem talar sanning härvidlag, riksdagens förtroendemän i två uppsättningar eller den kungliga kommissionen? Det är nästan litet ledsamt att stanna vid ett sådant förhållande, och jag föreställer mig, att här måste det väl ändå utredas, till vilkendera parten vi verkligen kunna sätta vårt förtroende. Skola vi sätta det till riksdagens förtroendemäns ja, eller till livsmedelskommissionens nej? Det är precis samma sak, som föreligger i bägge fallen. Det är vidare att märka, att det här icke kan bli tal om någon tillfällighet, ty saken har undergått en grundlig prövning på båda hållen. Jag hoppas, att vi skola få klarhet i denna sak innan vi lämna kammaren i dag, ty i annat fall kännes det verkligen ledsamt i fortsättningen, att man icke skall kunna ha förtroende till parterna i detta fall.

Nu säga statsrevisorerna, att de verkligen ha vänt sig till byråns föreståndare, men av denne hänvisats till ett underordnat biträde å byrån. Är det rim och reson i detta, om man här sammanställer det ena uttalandet med det andra?

Vidare har det, såsom vi här hörde och såsom vi för övrigt kunna finna å sid. 25, från revisorernas sida anmärkts, att »kvantiteten av de varupartier, som av skilda anledningar förfarits angives icke i räkenskapen och har ej heller av tillgängliga handlingar kunnat utrönas». Huru förhåller det sig med denna räkenskap? Jo, såvitt man får tro statsutskottets utlåtande — det är ingen reservation afgiven mot utlåtandet i denna paragraf — förhåller det sig så, att utskottet »icke kunnat oaktat gjorda förfrågningar utbekomma några lager- eller varuböcker rörande ifrågavarande varuslag». Detta är vad revisorerna själva ha sagt. Nu kommer utskottet och säger: »Utskottet har emellertid efter därom framställd begäran fått till sig överlämnade dels en lagerbok för islandssill, som emellertid icke befunnits överensstämma med huvudboken» etc. Vad tycks? Man kan verkligen börja fundera, om det är sanning, som sagts av personer, vilka gjort sig förtroagna med livsmedelskommissionens ställning, då de förklarar för mig — detta är dock ett privat uttalande, men det ligger så nära till hands att antaga, att det är riktigt — att det i detta avseende är ett sådant huller om buller, att de aldrig någonsin sett dess make på något annat håll. Jag har stor anledning att tro på detta även på grund av andra iakttagelser, som jag själv varit i tillfälle att göra under min riksdagsmannatid.

Det fanns sålunda en lagerbok men den stämde icke överens med huvudboken. Vad skulle revisorerna i en bank säga om något sådant, eller vad skulle revisorerna i ett bolag säga, om där inträffade något dylikt, eller vad skulle intressenterna i en affär vilken som helst säga, om det inträffade på samma sätt där, eller om en liten handlande eller för övrigt en grosshandlare vilken som helst gjorde konkurs, vad skulle de, som hade fordringar att bevaka i denna konkurs, säga, om den ena boken icke stämde överens med den

andra? Då gjorde det just detsamma, huru många böcker som fördes, det bleve ju blott ett desto större virrvarr, ju flera böcker som fördes.

Dessutom har utskottet även fått till sig överlämnad »en liggare rörande makrill, som benämnts lagerbok, men som i själva verket endast är en anteckningsbok». Jo, jag tackar jag. Man tar anteckningsböcker och använder sådana för bokföring inom livsmedelskommissionen, och när sedan riksdagens revisorer eller ett riksdagens utskott vill ha lager- eller varuböcker, skickar man dessa anteckningsböcker i stället för ordentligt förda räkenskapsböcker.

Utskottet säger, att denna liggare rörande makrill »i själva verket endast är en anteckningsbok, som möjligen» — ja, det är nog bäst, att utskottet är försiktigt i detta fall — »kan tjäna till ledning vid upprättande av en verklig lagerbok». Jo, det låter det, sade han, som trampade i klaveret.

Jag hade emellertid icke så mycket skolat fästa mig vid denna sak, oaktat den verkligen är upprörande, om det icke vore så stillenligt med livsmedelskommissionens åtgöranden i allmänhet. Jag har själv en liten erfarenhet av, huru det går till inom livsmedelskommissionen eller hushållningskommissionen, vad det heter — det rätta är kanske, såsom det heter här i Stockholm, felhushållningskommissionen. Jag var en gång förlidit i osäkerhet om, hur jag skulle bära mig åt med en sak därhemma, vilket gjorde, att jag stegade upp till livsmedelskommissionen och frågade, hur jag skulle få göra i det och det avseendet. Jag träffade äntligen en herre, som jag kunde samtala med om saken, och han sade: Gör så och så. Jag tittade på honom och funderade: är du säker på saken, och på min fråga: Är det säkert, att jag får göra så och så? svarade han: Ja, ni skall göra så och så. Därefter ringde han i telefon på till en annan ännu högre ande, än han själv var, kunde jag förstå, och sedan han fått svar från denne, försäkrade han änyo, att det var säkert, att jag skulle göra så, som han förut sagt. Jag gick hem och skrev order till mitt folk: Handla så och så, ty det har livsmedelskommissionen sagt. Någon dag efteråt viskade emellertid en riksdagsman mig i örat och sade: Men är det verkligen säkert, att den order, som du givit, är lagenlig? Ja, svarade jag naturligtvis, så har man sagt uppe i livsmedelskommissionen. Men denne riksdagsman ansåg i alla fall, att det icke var riktigt, som jag där hade fått besked om, och slutet blev, att jag återigen gick upp till livsmedelskommissionen och frågade: Är det verkligen så, som man här sagt, att det är riktigt att i denna sak handla så och så? Då tittade man i en hel del handlingar och sade: Nej, det är icke rätt, så får ni inte göra. Ja, men hur skall jag då bära mig åt, jag har ju redan givit order till mitt folk att handla så och så, och de ha antagligen redan handlat i enlighet därmed? Ja, då är det bäst, att ni går in med en skrivelse till Kungl. Maj:t och begär om tillstånd att få handla på det sätt som ni givit order om. Nej tack, sade jag, jag har redan handlat och därmed får det vara. Men hur skall det gestalta sig för en riksdagsman, när det kommer ut, att han handlar på ett sätt, som icke

Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

är riktigt? Jag vill nu icke tala om, hur saken sedan utvecklade sig, ty då slutar det kanske ännu värre. Denna händelse är emellertid sann, och jag antecknade också namnet på den person, som lämnade mig upplysningen ifråga. Jag kände mig, som sagt, litet osäker rörande saken, och det var därför, som jag ville ha allt klart.

Som sagt, det ena med det andra är så stilenligt härvidlag. Om man skriver och vill ha något genom denna kommission, får man vänta fjorton dagar på första svaret, som ingenting säger, och sedan vänta kanske ytterligare en månad på det andra svaret, som heller ingenting säger, och så kommer ett tredje svar, och i detta säges det: Vi ha överlämnat saken till ett annat håll, och så fortgår det på samma sätt där. Jag känner riksdagsmän, som hört vad jag säger vid detta tillfälle och vilka meddelat, att de rekviderat säd ifrån livsmedelskommissionen, men att det dröjt så och så länge, innan svar kommit, och när äntligen andra svaret kommit, har det varit långt efter den tid, då den rekviderade säden skulle ha kommit till användning i orten. Vad skall det tjäna till att då göra framställningar till kommissionen?

Liksom alla barn likna sin fader, förhåller det sig även med dessa kommissioner; såsom kommissionen är häruppe, sådana äro även kommissionerna ute i landet. Man får stå i kö i flera timmar med löfte om utsikt till, att alla skola få, som stå i kön. När halva kön har passerat så är det emellertid slut på varan, och de övriga få gå hem och vänta tills några dagar därefter, och så fortsätter samma lek undan för undan. Är det underligt att människorna i våra bygder bliva riktigt grundligt upptröttnade, och alldeles bestämt fordras det, att om det icke skall bli en fullständig oro i hela landet, det blir ordning och reda i kommissionerna, och i all synnerhet kan väl då folkhushållningskommissionen äntligen skriva svar på de brev, som man skickar in till den. Det har blivit sagt, att de svenska affärsmännen icke äro mycket gäsvinta till att skriva svar på skrivelser. Jag tror, med den erfarenhet, som jag i detta avseende har, att de svenska affärsmännen äro lika kvicka att skriva svar som någonsin de utländska, men säkert är, att i fråga om dröjsmål med besvarande av brev intar denna kommission ett prioritetsrum.

Och sedan ha vi alla dessa order och författningar, som skickas ut till våra bygder genom tidningarna eller ock på annat sätt. Först kommer en order, och så tror folk fullt och fast, att så och så är det. Men några dagar därefter kommer det en förklaring, att så är det ingalunda. Är man så grundligt i saknad av personer inom livsmedelskommissionen, som kunna uttrycka sin mening, att det icke finns någon som kan tala så pass svenska, att folk förstår det? Är det icke möjligt att få tag i någon sådan person här i Stockholm, ginge det ju an att gå ut i bygderna och taga en duktig bonde. Jag försäkrar, att bönderna äro bättre, när det gäller att skriva ut vad man egentligen i detta fall vill. Det synes verkligen förhålla sig på det sättet, att man däruppe icke vet vad man vill, och därför kan man icke heller uttrycka det klart, ty det klart tänkta är ofta det klart utsagda och tvärom.

Jag skall nu icke göra något yrkande, även om jag verkligen skulle kunna känna mig frestad därtill. Jag har med dessa ord endast velat väcka intresse för livsmedelskommissionen, och jag hoppas, att den dag icke måtte vara så värst långt borta, när svenska folket har skickat densamma silkessnöret.

*Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)*

I detta anförande instämde herrar *Nilsson* i Vibberbo, *Edberg*, *Månsson* i Backa, *Johanson* i Huskvarna och *Jonsson* i Källeräng.

Vidare yttrade:

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! I likhet med den föregående ärade talaren har min uppmärksamhet kommit att fästas vid en passus på sid. 26 i statsutskottets förevärande utlåtande. Det säges där, att statsrevisorerna icke ha vänt sig till rätt person i livsmedelskommissionen. När detta har hänt statsrevisorerna, vad skall det då hända för vanligt slätstruket borgerligt folk? Jag tror, att alla, som haft med dessa kommissioner att skaffa, ha gjort en liknande erfarenhet; men vi ha nu fått detta klargjort på papperet, i den mån som det nu har skett. Man skulle väl kunna tycka, att herrar statsrevisorer äro folk, som förstode sig på, hur man skall hänvända sig till både den ene och den andre; men det tyckes icke ha räckt.

Det är många i kommissionerna, som tro, att det är svårt att träffa det rätta och att allt hänger på, att det är en oerhört stor personal. Man skulle i detta fall gärna kunna upprepa de bekanta orden: kolonner, vad gören I här! Men denna stora personal är kanske behöflig; detta känner jag naturligtvis icke till, men för den utomstående synes det verkligen, som om så knappt vore förhållandet.

Den föregående ärade talaren berörde även en annan sak, nämligen att dessa ukaser, som utgå från folkhushållningskommissionen, borde skrivas så, att man kan förstå dem. Vad oss mejerifolk angår, är det endast fjorton dagar eller tre veckor sedan vi fingo en förordning, men åtta dagar därefter kom en förklaring, hur vi skulle förstå denna förordning. Jag undrar om det icke varit skäl i att redan första gången, när man fick denna förordning till livs, man även samtidigt fått förklaringen. Jag begriper egentligen icke, varför man behöver taga detta i två repriser. Förordningen föranledde naturligtvis en hel massa förfrågningar o. d.; men det hör kanske till systemet, att så skall ske.

Jag vill nu icke inlåta mig på, hur man skulle kunna organisera denna sak bättre, ty jag erkänner gärna, att jag icke kan sätta ihop en sådan organisation. Men det tyckes mig ändå, som om man med den erfarenhet, man nu vunnit, borde kunna reformera denna organisation i högst väsentlig måtto och lägga den i betydligt mera praktisk riktning, så att den kan verka direkt för folket och till dess nytta, såsom den väl egentligen är avsedd till. Jag medger gärna,

Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

att denna kommission kan ha gjort någon nytta, men den har uppträtt hos oss så byråkratiskt, att jag tror icke något ämbetsverk i vårt land skulle kunna göra detsamma, oaktat man talar så mycket om ämbetsmannabyråkratien här i landet.

Jag beklagar, att jag för tillfället icke här ser någon ledamot av Kungl. Maj:ts regering närvarande; eljest skulle jag tillåta mig rikta en bön till regeringen, att den måtte ägna särskilt stor uppmärksamhet åt folkhushållningskommissionen, så att vi icke komma i det predikamentet, att denna kommission blir den verkligt ekonomiskt styrande både för landet och även för regeringen, ty dit önskar åtminstone icke jag, att vi måtte komma.

Herr K ä l l m a n: Herr talman, mina herrar! För mig är det icke möjligt avgiva något svaromål beträffande vare sig utskottets yttrande eller vad herr Räf och andra här anfört, då jag icke någon gång tillhört statens livsmedelskommission. Jag har emellertid, med anledning av vad som förekommit, gjort en förfrågan hos varuförmedlingsbyråns föreståndare, förutvarande ledamoten av denna kammare, herr Svensson i Eskilstuna, vilken, såsom herrarna veta, numera tillhör första kammaren, och han har därvid beträffande denna sak till mig meddelat ungefär följande.

Ingen har i ärendet talat med herr Svensson, vilken är varuförmedlingsbyråns föreståndare. Man har vänt sig till en sekreterare, vilken med anledning därav beordrat bokföringsavdelningen att utlämna de begärda böckerna. Alla böcker kunde icke skickas upp till följd av sin mängd, utan blevo revisorerna hänvisade till att rekvi-rera, vad de önskade. Några lagerböcker blevo icke rekviderade. Beträffande vad utskottet yttrar å sid. 27 anför herr Svensson, att det kan icke vara fråga om annat än en rent formell överensstämmelse, ty enligt kommissionens särskilda revisorer, så stämmer bokslutet fullständigt.

Jag har icke, som sagt, något att för egen del anföra, men då herr Svensson själv icke kan taga till orda i denna kammare, har jag velat å hans vägnar meddela detta.

Herr H i l d e b r a n d: Herr talman, mina herrar! Då jag är medlem av folkhushållningskommissionen, ber jag att här få lämna några upplysningar.

Först ber jag att få säga, att jag icke sitter inne med någon särskild kunskap om statens livsmedelskommissions verksamhet. Det är en kommission, som från detta års början icke längre finnes till, utan uppgått i folkhushållningskommissionen.

Här ha nu statsrevisorerna och anmärkarna i denna kammare gått efter två linjer. Den ena linjen är, att räkenskaperna visat sig vara i dålig ordning och illa förda, och den andra linjen är, att kommissionen arbetar för byråkratiskt, att den icke lämnar svar på brev, att den slarvar, att man icke kan få ordentliga upplysningar o. d.

Om jag nu börjar först med den senare gruppen av anmärkningar, som särskilt framkommit här i debatten, vill jag medgeva, att det går

icke alls att bestrida, att ett och annat fel blivit begånget och att det nog förekommit, att en del brev icke blivit besvarade samt att en del upplysningar icke lämnats så hastigt, som bort ske. Men såsom en förklaring härtill skulle jag vilja framhålla, att utvecklingen av kommissionens arbeten skett synnerligen hastigt. Det har varit en oerhörd utvidgning av kommissionen med tillskapande av nya avdelningar, och särskilt, innan varje avdelnings personal blivit invand, har det skett en hel del förbiseenden och misstag. Jag tror, att man bör skilja mellan anmärkningar för försummade besvaranden av brev o. d., som kunna vara beroende därav och sådana anmärkningar, som äro av mera ordinarie slag. Jag tror, att anmärkningarna i detta fall delvis ha varit obefogade, delvis måhända befogade; och, som sagt, är anledningen till de försummelse, som skett, att söka i den hastiga utvecklingen av kommissionen. Så mycket är säkert, att det göres oupphörliga försök att ställa till rätta, vad som brister, och mycket kraftiga och genomgripande ändringar ha vidtagits för att få bättre förhållanden till stånd. Dessa förbättringar räcka då en tid bortåt, men arbetet växer alltjämt, och den personal, som sysselsättes å kansliet och andra håll blir alltför överhopad med göromål, och då måste man taga ett nytt tag. Jag tror, att man bör besinna detta, när man här kommer med anmärkningar, och om någon av herrarna ville gå upp på kommissionen och taga reda på arbetssättet där, så skall ni nog få den erfarenheten, att däruppe arbetas, att där arbetas oerhört och arbetas samvetsgrant.

Vad sedan angår, att på en del förfrågningar ha givits missvisande besked o. d., är allt detta naturligtvis i hög grad beklagligt, men jag ber även få framhålla de förefintliga svårigheterna. När man slagit in på en del ransoneringsbestämmelser äro olikheterna så oerhört stora i olika delar av landet. Det har visat sig så svårt att få goda definitioner på vad det gäller, även fastän en hel del synnerligen framstående personer från olika verksamhetsområden ha sysslat därmed och trots det, att praktiska jordbrukare och jurister ha samrått för att få de bästa beteckningarna och de bästa uttrycken i författningarna. Det finns i alla fall en hel del luckor, och det är även stora svårigheter beträffande rena speicalfall. Det finnes sådana fall, som den juridiska avdelningen kan få syssla med ett par dagar för att knäcka. Även i det avseendet tror jag, att det blir i viss grad orättvist att blott bryta staven över kommissionen och dess arbete; man bör även besinna svårigheterna och döma därefter, och då tror jag, att omdömet blir ett helt annat, än vad som framkommit i debatten.

Jag ber att få övergå till anmärkningarna för bristande bokföring och vad därtill hörer. Man bör därvid betänka, att statens livsmedelskommission ävensom folkhushållningskommissionen först upprättades såsom till stor del ett förvaltande verk, och först småningom tid efter annan fick man handelsdrivande och räkenskapsförande avdelningar. Att det brustit i många avseenden tror jag nog icke kan förnekas, men vad jag ville framhålla är, att kommissionerna själva tagit upp denna sak.

*Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)*

Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

Det var till att börja med brist på revision, och därför bemyndigade i januari 1916, således icke tidigare, Kungl. Maj:t statens livsmedelskommission att låta lämpliga personer verkställa revision, varvid då närmast avsågs spannmålsbyråns förvaltning. I februari 1917 hemställde samma kommission om revision dels av spannmålsbyråns förvaltning och räkenskaper för år 1916, dels av förvaltningen vid andra avdelningar inom kommissionen. Sedan har statens livsmedelskommission och folkhushållningskommissionen i skrivelse den 8 mars 1917 hemställt om förordnande av revisorer att granska kommissionernas räkenskaper och förvaltning i vad vardera kommissionen anginge, ävensom om bemyndigande för revisorerna att anställa biträden. Det är verkliga kommissionerna själva, som drivit fram denna sak om en verkligt sakkunnig och ordentlig revision av kommissionernas verksamhet. Något senare, i mars, inkommo även handelskommissionen och statens industrikommissions arbetsutskott med enahanda framställning om tillsättande av revisorer och anordnande av ordentlig revision. Med anledning av dessa hemställanden från kommissionernas sida tillsatte Kungl. Maj:t i juni överrevisorer med ett mycket vidsträckt uppdrag. Dessa överrevisorer tillsatte sedan siffergranskare på olika håll såväl hos kommissionerna här i Stockholm som ute i landet, och det har sedan blivit ett helt nät av revisorer och siffergranskare, som tillhandagå överrevisorerna i deras omfattande och svåra arbete. Från och med juli månad förra året har således denna sak verkligt blivit ordnad på tillfredsställande sätt, men verkan härav kommer naturligtvis till synes först i år, när föregående års räkenskaper komma att granskas ordentligt. Sedan under hösten har folkhushållningskommissionen — jag bortser från statens livsmedelskommission, som nu icke längre finnes — tillsatt en kassadirektion och från bankinspektionen skaffat en framstående bankman, van vid bokföring, som sedan har gått över de olika avdelningarna och i samråd med räkenskapsförarna där bestämt, hur bokföringen skulle skötas, och sedan ha direktiv utskickats åt olika delar av landet, där räkenskaper föras för kommissionernas räkning, så att beträffande bokföring, redovisning, bokslut och allt dylikt har man kommit in i mycket bättre förhållanden, beroende på att denna kassadirektion tagit ledningen därav om hand. Man kan naturligtvis säga, att en sådan kassadirektion borde ha tillsatts långt tidigare. Den anmärkningen kan vara fullkomligt befogad, och detta hade säkerligen varit till nytta för räkenskapsföringens olika avdelningar. Någon speciell kännedom om varuförmedlingsbyråns räkenskaper har jag för min del icke, utan hänvisar till vad herr Källman i det avseendet anfört. Av kontentan i det uttalande, som jag här gjort angående bokföring, redovisning o. s. v. framgår, att man i två avseenden kommit in i mycket bättre och mera reglerade förhållanden. För det första har man genom tillsättande av nämnda kassadirektion och genom dess arbete ernått, att enhetliga och verkligt goda räkenskapsnormer blivit iakttagna överallt. För det andra har det hela genom överrevisorernas tillsättande och anordnande under deras ledning av ett nät av siffergranskare och underrevisorer ordnats, i det att en

ordentlig revision kommit till stånd. Jag tror därför, att när statsrevisorerna återkomma till denna fråga om folkhushållningskommissionen, denna sak skall befinna sig i helt annat och mera tillfredsställande skick.

*Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)*

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Då jag inom statsrevisionen deltagit i behandlingen av detta ärende, skall jag be att här få säga några ord. Jag vill först säga det, att för min del kan jag icke alls instämma i de skarpa angrepp, som herr Räf här har gjort mot livsmedelskommissionen i stort sett. Vad jag här främst vill framhålla är det, att revisorerna ha haft fullt fog för de anmärkningar, som de ha gjort beträffande varuförmedlingsbyråns bokföring i vad den avsåg sill och makrill. Och då det här särskilt har framhållits, att revisorerna icke skulle ha begärt varu- och lagerböcker, så förhåller det sig på det sättet, att revisorerna ha genom sitt kansli, den tjänsteman som där närmast har hand om ifordrande av räkenskaper på anmodan av revisionen, vänt sig först till en högre tjänsteman inom livsmedelskommissionen. Av denne har revisionens tjänsteman fått hänvisning till sekreteraren doktor Johansson inom varuförmedlingsbyrån. Denne återigen hänvisade honom till kassörskan med den upplysningen: »vänd er till denna person, så får ni alla räkenskaper, som ni önskar och som vi ha att lämna er». Sålunda, revisionen hade att hålla sig till denna, som doktor Johansson och varuförmedlingsbyrån betecknat såsom »ett underordnat biträde». Jag vill här fästa uppmärksamheten på, att då vi begärde in räkenskaperna, vi med hänsyn till den knappa tiden icke kunde taga in alla utan nöjde oss med att inforda en del, särskilt dem som rörde sill och makrill. När vi genomgått dessa räkenskaper och konstaterat, att det uppstått avsevärd förlust på de nämnda varorna, så ville vi ha reda på hur denna förlust uppkommit, om det skett genom att varorna blivit förstörda eller på annat sätt och hur mycket som kommit till genom ompackning o. s. v. Därför begärde vi att få in varu- och lagerböckerna, och jag ber att få särskilt framhålla, att vi inom den revisionens avdelning, som hade denna sak om hand, uppmanat kamreraren icke mindre än tre särskilda gånger att höra efter, om det icke fanns vidare räkenskaper om sill och makrill, framförallt om det icke fanns varu- och lagerböcker, varigenom man kunde få klarhet om hur det förhöll sig med dessa varuslag. Han förklarade, att han upprepade gånger vänt sig till den person, han blivit hänvisad till, men att han fått det beskedet, att det icke fanns några sådana böcker. Det torde vara klart för kammarens ledamöter, att revisionen icke i detta fall kunnat gå längre. Om det, såsom det vill synas, skulle föreligga någon missuppfattning mellan å ena sidan varuförmedlingsbyråns tjänstemän och å andra sidan statsrevisionens tjänstemän — det förefaller som om något missförstånd skulle föreligga — så förklarade dock kamreraren inom revisionen, att så icke varit fallet från hans sida, utan han hade klart och tydligt framhållit revisionens önskingar beträffande dessa böcker. Så förhåller det sig med detta.

Ang. stats-
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

Nu har emellertid varuförmedlingsbyrån för statsutskottet uppvisat en lagerbok, som statsutskottet sett något närmare på och kommit till det resultatet, att den icke stämmer med övriga räkenskaper. Det är klart att för min del kan jag icke uttala någon uppfattning om hur det förhåller sig härmed, ty då revisionen verkställdes fick, som jag nyss nämnde, revisionen det beskedet, att det icke fanns sådana böcker. Med hänsyn till detta ha vi naturligtvis måst göra våra erinringar på grund av den granskning vi gjort av de räkenskaper, som vi erhållit.

Om det nu är så, att det finnes sådana böcker och dessa äro tillfredsställande förda, har ju denna sak ingen annan betydelse, såvitt jag kan förstå, än att vad revisionen i det hänseendet anført numera åtminstone är rättat. Om dessa böcker funnos vid det åsyftade tillfället kan jag icke yttra mig om, ty förhållandet är så som jag framlagt detsamma.

Emellertid är det givet, att mot livsmedelskommissionen och dess varuförmedlingsbyrå, kan det, såsom här också skett, göras åtskilliga erinringar, men man får komma ihåg, att denna byrå har haft åtskilligt att stå i, och det är icke så lätt att kunna tillfredsställa önskemålen på alla håll och kanter. Vi ha ansett oss såsom statsrevisorer böra göra de erinringar vi kunnat komma till på grund av den granskning av räkenskaperna, som vi verkställt, icke därför att vi på något sätt ville komma åt eller klandra varuförmedlingsbyrån utan därför, att om här föreläge felaktigheter, som vi hade god anledning antaga på grund av den granskning vi verkställt, så skulle de kunna bli rättade och förhållandena skulle i det avseendet bliva bättre för framtiden.

Jag vill icke ingå närmare på denna sak utan skall nöja mig med vad jag anført. Herr talman, jag har för min del intet yrkande.

Herr *Janson* i Kungsör instämde häruti.

Herr R ä f: Herr talman! I allmänhet behöver man ju icke i riksdagen göra alltför vidlyftiga utläggningar. Man brukar ju utgå ifrån att man har att göra med folk, som förstår vad frågan gäller och jag tänker, att herrarna känna sig efter de anföranden, som hållits av herr Hildebrand och herr Larsson i Västerås, övertygade om riktigheten av de anmärkningar som gjorts. Skulle dock någon bekvämliga anmärkningarnas riktighet, så står det i de papper vi ha här framför oss vad frågan gäller. Och jag ber dessutom få erinra om att huvudanledningen till min anmärkning var den, att revisorerna säga ett, vari statsutskottets samtliga medlemmar instämma, och Kungl. Maj:ts kommissions medlemmar säga något alldeles motsatt, och detta förhållande har jag funnit fullständigt upprörande. Skola riksdagens förtroendemän eller skola Kungl. Maj:ts kommissions personer vara, jag vill icke begagna det ord, som ligger närmast, men skall en av dessa tala ren osanning och vilkendera av dem? Jag ställer mig härvidlag så, att jag har förtroende för riksdagens förtroendemän, sedan får det gå som det kan med det övriga.

Vidare vill jag säga, att den som uppträtt resonligt i denna fråga är doktor Hildebrand. Han har gjort en så fullständig syndabekännelse för livsmedelskommissionens räkning, att jag knappast väntat mig, att någon av dess medlemmar skulle avlägga en så pass fullständig syndabekännelse. Och det tackar jag honom för och däri ser jag en förhoppning, att det möjligen skall bli bättre till nästa år. Och jag hoppas, att riksdagen vid detta tillfälle kommer att skänka all möjlig uppmärksamhet åt livsmedelskommissionen, ty det är att märka, att det är icke blott livsmedelskommissionen, utan det är livsmedelskommissionen och folkhushållningskommissionen som ha att svara tillsammans på riksdagens revisorers skrivelse, så de äro inkluderade båda två. Men som sagt, efter den syndabekännelse, som avlagts, hoppas jag på bättring, ty om icke denna syndabekännelse kommit så hade jag väl sagt, som man säger om en person som ljugit för en: den personen har jag icke företrode för förrän han sagt: jag har syndat, men sedan så — — —.

*Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)*

Herr S o m m e l i u s: Herr talman, mina herrar! Jag skall också be att med anledning av herr Hildebrands uttalande i denna sak få säga ett par ord.

Han avgav väl icke som herr Räf sade en syndabekännelse men han sökte förklara ehuru väl icke absolut försvara kommissionens handlingar och åtgöranden. Det är icke däri det ligger, herr Hildebrand, att räkenskaperna synas hava varit ofullständiga, som givit anledning till anmärkning i kammaren. Men vad som är ursprungliga anledningen till de missgrepp, som begåtts, är naturligtvis, att ledningen av denna stora verksamhet icke är tränad för lösningen av praktiska frågor, särskilt finansfrågor och handelsfrågor och dylika spörsmål. Det fordras en med sådana saker fullt förtrogen person, som utan att lägga sig i onödiga detaljer kan administrera det hela med klart och redigt huvud och kan engagera för de skilda affärsgrenarna lämpliga personer, så att det icke blir så att man träffar på gamla vänner, misslyckade i enskild verksamhet, anställda i kommissionsbyråerna, där de sitta med vackra löner, fastän de icke förut kunnat användas i enskilda värv. Detta är mycket vanliga fall.

Nu begärde jag ordet i frågan om statens livsmedelskommission. Dit hör också foderbyrån. Jag beklagade mig i går över densamma, och jag ber att få återkomma till den i dag, då man möjligen af mitt anförande i går fick intrycket att det innebar en överdrift, då jag sade, att vi fått mycket dåligt foder i ersättning för det goda vete och det goda korn, som kommissionen berövat oss under förutsättning att vi skulle få erforderlig kvantitet foder. Det foder de anförda egendomarna fått var utomordentligt dåligt. Efter åtta eller nio månader skulle de efter ransoneringsplanen hava erhållit 143,900 kg. foder, men hade blott utfått 55,900 kg. fodersäd. Bristen utgör 88.000 kg. Sälunda ha de gått miste om nära $\frac{2}{3}$ av den utlovade ransonen. Då förmodades det, att man skulle försöka taga sig fram i alla fall genom att köpa hö i Norrland. Nej, den åtgärden satte man p för. Det fick icke skickas hö till oss. Jag har fått det intrycket, att man

Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

sökte att utsvälta kreatursbesättningarna; man kunde icke förstå sådana åtgöranden på annat sätt. Jag vill inlägga en allvarlig gensaga mot ett upprepande av dylika försök. Jag erinrade foderkommissionen i Hälsingborg, att man skall hålla sina löften såsom affärsmännen få göra; när man lovat en viss kvantitet, så skall man hålla sitt löfte.

Även på andra håll har jag icke haft angenäma intryck av denna verksamhet. Jag har besökt potatisbyrån för att få lov att disponera ett inköpt potatisparti, som behövdes för att få folk att sköta vitbetorna. Jag kom upp på potatisbyrån, där man icke tycktes anse, att det fanns någon möjlighet att få disponera den potatis som vitbetsskötarna behövde. Man hade föga intresse för saken, och jag fick gå med oförrättat ärende. Och inför min invändning, att vi för att få sockerbetsodling behövde potatis till folket hade man ingen synbar förståelse.

Jag gick till surrogatbyrån, bugade mig vördsamt och beklagade mig över att i vår bygd två surrogatfabriker uppstått för tillverkning av ett ämne, som skulle ersätta cikoria. Dessa fabriker utfäste sig att betala 8 kronor för 100 kilogram vitbetor, som skulle användas till surrogat. Jag sökte intressera den unge mannen, som var chef för byrån, för saken, men han syntes vara glad över att vi icke fingo den mängd betor, som vi önskade. När dylika fabriker få betala 8 kronor för 100 kilogram betor, under det sockerindustrien betalar kr. 5, så är det tydligt, att surrogattillverkningen vinner på sockret. Jag sökte förklara för vederbörande fördelen att odla betor för sockertillverkning och anförde att om ett tunnland, odlat med sockerbetor, avkastar 2.250 kilogram socker, så erhåller man på samma lilla område 7,500 kilogram betavfall och 375 kilogram melass, som är ett utomordentligt kreatursfoder, och dessutom kalkslam till jorden, men om betorna säljas till surrogatfabriker t. o. m. för ett pris av 3 kronor mera per 100 kilogram, så får man en viss kvantitet torkade betor att pulverisera. Ännu en surrogatfabrik blev emellertid startad, men då skrev jag till folkhushållningskommissionen, som ögonblickligen stävjade denna trafik. Denna gång lyckades jag i min strävan för livsmedelsproduktion, och därför vill jag giva mitt erkännande, och är tacksam därför.

I alla fall vill jag säga, att det är nödvändigt, att ledningen anskaffar dugligt och kraftigt folk på alla håll, framför allt folk, som förstår vad jordbruket behöver och vad som kräves av dem som skola svara för livsmedelsproduktionen. Man får icke behandla oss blott som subjekt för strafflagen, vilket ofta kommer till synes i vårt land. Det väcker icke sympatier för vare sig den ena eller den andra av näringarnas utövare. Vi ha tillräckligt med ämbets- och tjänstemän utan att man behöver öka dem i så oroväckande grad som hittills.

Herr Hil debrand: Herr talman! Herrarne torde veta av gammalt, att herr Räf har en viss förmåga att överdriva sina anmärkningar; och det förefaller mig att han gjort det i mycket hög

grad i dag. När han fäste uppmärksamheten på att uppgifterna från statsrevisorerna och uppgifterna från varuförmedlingsbyran icke stämde överens, så uttalade han, att den ena parten måste ha kommit med medveten osanning; det var tydligen innebörden av hans ord. Ja, alla, som varit med i dylika förhållanden, veta väl ändå, att det finnes något, som heter missförstånd. Här kan det ha kommit en begäran om lagerböcker per telefon, som icke blivit framförd. På båda hållen kan man ha varit i fullkomligt god tro. På ena hållet kan man ha trott, att lagerböckerna icke infordrats, och på det andra hållet kan man ha trott, att de verkligen infordrats. Man behöver icke förutsätta medveten lögnaktighet på ena eller andra hållet. Jag tycker, att det skulle vara befogat att söka en rimligare förklaring än den herr Räf antydde.

Sedan skall jag be att alldeles bestämt få protestera mot att jag skulle ha kommit med en »fullständig syndabekännelse.» Jag har sökt att lämna en förklaring till att brister förekommit och naturligtvis fortfarande kunna förekomma i kommissionens arbete. Det är mänskligt och det är förklarligt. Jag har velat framhålla de oerhörda svårigheter, under vilka kommissionerna arbeta, och har i samband härmed erkänt, att vissa fel naturligtvis kunnat begås. Men jag vill alldeles bestämt hävda den uppfattningen, att av de framställda klagomålen äro nog 90 eller 95 procent fullständigt obefogade. Här har från allmänhetens sida bedrivits en psykologiskt fullkomligt förklarlig men icke desto mindre mycket bekymmersam trafik, som riktat sig mot kommissionerna och icke minst mot folkhushållningskommissionen av fullkomligt upprörande slag. Jag kan mycket väl förstå, att när folk äro kringgårdade av ransoneringar, de äro benägna att sätta tro till mycket underliga historier. Gång efter annan ha sådana historier kommit i svang och blivit trodda inom stora kretsar av folket, och när sedan en samvetsgrann undersökning gjorts, så har det i de flesta fall visat sig, att det icke funnits fog för historierna eller anmärkningarna. Detta gäller icke minst alla utsagor om fördärvade förråd, som kommissionen eller livsmedelsnämnderna haft hand om. Skulle man lägga fram alla oriktiga och sanningslösa påståenden, då tror jag, att man skulle få fog för ännu skarpare uttalanden än dem, som här kommit fram mot kommissionen. Man får också tänka sig, att kommissionerna arbeta under mycket svåra villkor, och att de då mötas av misstro, förstämning och hat är sannerligen icke ägnat att göra deras arbete lättare.

I samband härmed ber jag att få inlägga en den allvarligaste gensaga mot det sätt, varpå man talat om kommissionernas tjänstemän och personal. Man kunde av herr Sommelius' anförande få det intrycket, att det egentligen var misslyckade individer, som icke kunde komma fram på andra banor, som fyllde tjänstemannaplatserna inom folkhushållningskommissionen. När en stor personal skall antagas och det är brådska vid antagandet, så kunna misstag begås; det är alldeles klart. Men jag vill bestämt till kammarens protokoll uttala — jag anser mig med större fog än andra kunna göra detta, då jag såsom medlem i kommissionen icke har full dag-

Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

lig tjänstgöring, utan står i viss mån utanför tjänstemannakretsen — att kommissionen har ett mycket stort antal tjänstemän, som äro både begåvade, kunniga, erfarna och synnerligen samvetsgranna. Här utföres ett ofantligt omfattande arbete inom folkhushållningskommissionen, där sitta inga drönare eller lättningar utan där utföres ett så samvetsgrant arbete, som endast dugliga tjänstemän kunna utföra, och jag ber att få bestrida alla påståenden i motsatt riktning. Det blir ett synnerligen tungt arbete för dessa tjänstemän, vilkas arbetsbörda tid efter annan växer så, att åtta timmars arbetsdag för dem växer så att åtta timmars arbetsdag för dem skulle hägra såsom synnerligen eftersträfvärdt. Det är ibland så, att de kunna få fördubblad arbetstid dag efter dag, vecka efter vecka. Det blir synnerligen tungt för dem att arbeta, om det kommer så här skarpa uttalanden om deras arbete, och jag ber att få framhålla det olämpliga däri. Må anmärkningarna drabba kommissionen, men må de icke riktas mot kommissionens tjänstemän.

Så har här framkommit en hel del andra anmärkningar, som jag anser onödigt att upptaga till bemötande. Jag ber endast att med anledning av herr Sommelius' påpekande få säga, att det finnes icke tvivel om, att icke foderransoneringsplanen gått sönder, vilket sammanhänger med svårigheterna att få in fodermedel från norra och mellersta Sverige för att skicka detta till Skåne. Det finnes icke tvivel om att icke Skåne blivit misshandlat, men jag vill bestämt påstå, att man inom kommissionen allt ifrån början sökt göra allt vad som stått i mänsklig makt för att hjälpa Skånes lantbrukare. Det har fattats foder, och det lilla foder, som funnits, har icke lämnats in så som man beräknat och ansett sig kunna beräkna, och när det icke finnes något att skicka, då går det icke att skicka något.

Jag tror därför att en hel del anmärkningar mot kommissionen äro obefogade. Det har varit andra och mäktigare faktorer, som verkat i en synnerligen ogynnsam riktning. Under en sådan tid som den nuvarande, då en hel mängd livsmedelsregleringar och industriregleringar erfordras, måste det naturligtvis finnas organ för sådana regleringar. Här har kommit fram från olika håll — icke här men från andra håll — den tanken, att hushållningssällskapen skulle kunna övertaga all denna reglering, så att man kunde få bort folkhushållningskommissionen och slippa ifrån densamma. Ett centralt organ måste dock finnas, arbetande på olika avdelningar. Skulle därför folkhushållningskommissionen avskaffas i morgon, så finge vi i övermorgon tillskapa ett nytt organ i stället, och om detta skulle bliva bättre vill jag lämna därhän.

Slutligen ber jag att få påpeka, att man nog på olika håll gjort den erfarenheten, att ämbetsmannarutin måste man ha att tillgå vid ett så oerhört omfattande förvaltningsuppdrag som det här gäller, och att det icke så sällan händer, att när det s. k. praktiska livets män dragas in i statsförvaltningens arbete, dessa bliva mera byråkratiska än ämbetsmän och tjänstemän. Mycket beror på deras ovana vid förvaltningsformerna. Jag tror, att en mängd personer skulle kunna intyga riktigheten härav. Det vore för hela landet utan minsta tvi-

vel den största olycka, om man ur kommissionerna skulle bortskilja alla verkligt dugande ämbetsmän, som där finnas, och sätta dit in det praktiska livets män i stället. Jag tror, att man därmed endast skulle komma ur askan i elden. Jag tror, att det är felaktigt, när man på vissa håll icke litat på den administrativa erfarenheten och vanan.

*Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)*

Jag har icke samma politiska tro som folkhushållningskommissionens chef, men jag ber att här få uttala, att jag i honom under senare år mer och mer lärt mig uppskatta en mycket dugande personlighet, som nedlägger så mycket arbete, som en människa kan nedlägga, och jag ber därför att få tillbakavisa anmärkningarna mot ledningen.

Jag vill endast änyo uttala, att man inom kommissionen upphörligt vidtager anordningar för att bättra, där brister kunnat konstateras.

Med herr Hildebrand förenade sig herr Nilsson i Tänga.

Herr M å n s s o n i Backa: Herr talman! Jag hade icke tänkt att uppträda i denna fråga men en del yttranden ha föranlett mig att säga några ord.

När den nu pågående kristiden inträdde, så befanns det, som vi veta, att den inhemska livsmedelsproduktionen var för knapp på grund av att det var för litet producenter för att Sveriges land skulle kunna så att säga stå på egna ben. Nåväl då tillsatte den tidens statsmakter en kommission, två, tre, fyra, fem kommissioner. Så ha de ytterligare vuxit och komma att växa, så länge den nu pågående kristiden varar. Ja, mina herrar, den tiden torde icke vara avlägsen, då 50 procent av Sveriges folk äro satta för att kontrollera de övriga 50 procenten. Det är den nuvarande konjunkturen i sin blomstring.

Nåväl, här har man kritiserat dessa kommissioner. Men vad är det väl som står bakom dem? Jo, en förfelad syn på tingens ordning. en förfelad syn på den produktion, som är grundvalen för Sveriges folks uppehälle. Det är meningen, att genom en sådan behandling tvinga fram livsförnödenheter för folket. det är detta, som kommissionerna skulle förverkliga på statsmakternas vägnar. Jag tycker därför i mitt stilla sinne, att det nästan är litet synd om dessa kommissioner, vilka fått detta ingalunda lätta uppdrag, som vilar på oegentliga grundvalar. Vi ha hört i den nu pågående debatten — det har gått såsom en röd tråd genom densamma — att det göres grimaser både från det ena och det andra hållet över att Sveriges bönder i en tidsperiod som denna åter skola bliva livegna under statsmakternas överhöghet. Det är detta som svider men jag vill hoppas. ja. jag är övertygad om, att det skall svida gott, och än en gång lära vi få se Sveriges bönder fvlkade för att övertaga kommissionernas förfelade produktionsförhållanden. Det har som här har påvisats giorts många och grava anmärkningar mot dessa kommissioner och detta med rätta, ty i själva verket taga dessa kommissio-

Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

ner icke hänsyn till den näring, som dock var grundvalen för att kommissionerna, då de förverkligades, skulle kunna ge ett lyckligt resultat. Det hela erhöll från första början en felaktig läggning, och gör man galet i ett avseende, så är det lätt att fullfölja samma felaktiga linje och det är just detta, som vi gjort och troligtvis komma att göra, tills alltsammans faller på sin egen orimlighet.

Det är på denna utveckling vi måste se, om vi en gång i tiden, den må komma förr eller senare, skola kunna taga vårt förnuft till fånga och i enig samverkan stödja den näring, som är nödvändig för vårt land. Och var och en må därvid i sitt stilla sinne säga: Jag fordrar icke mer av min nästa, än av mig själv. Jag skall själv ägna mig åt livsmedelsproduktion. Och se vi icke allaredan en liten ljusning långt borta vid horisonten en ljusning, som tyder härpå? Om vi resa ut till våra kolonisamhällen omkring Stockholm, så kunna vi se, att även de, som hylla den grundsatsen, att Sverige är ett industriland och att jordbruket är dömt att dö, att även de på nytt fatta spaden. Jag tror icke mycket på livsmedelsproduktion i denna form, men jag vill hoppas och tro, att när spaden gör sina verkningar utåt, så skall den även göra sina verkningar inåt på själva tankeknoppen hos individen så att man till och med skall anse det hedrande att bruka jorden. När denna tanke gror i människosjälén, kunna vi också hoppas, att jordbruket icke bliver föraktat och då kan måhända en ljusare tid randas både för vårt folk och vårt folks självbestämningssrätt. Jag gör intet yrkande.

Herr R ä f: Herr talman! Jag begärde ordet, då herr Hildebrand yttrade, att han ville hänföra detta så långt som möjligt till ett missförstånd. Herr Hildebrand menade, att den skarpaste delen av mitt anförande var en fråga om huruvida sanningen skulle hänföra sig till böcker, till en missuppfattning av den ene eller andre ifråga om utlämnande av den eller den boken eller icke. Men det är visst icke till detta, som den skarpaste delen av mitt anförande hänför sig. Ty när det förhåller sig så med nomenklaturen i kommissionen att man kallar en anteckningsbok för lagerbok ena dagen, så förmodar jag, att man den andra dagen kan göra tvärtom och därför har det varit omöjligt för tanken att vidhålla något bestämt i detta avseende. Jag har visst icke förlagt den skarpaste delen av mitt anförande till frågan om böcker, utan till den punkt, där revisorerna och statsutskottet säga, att de förstnämnda vänt sig till »byråns föreståndare», under det att livsmedels- och folkhushållningskommissionerna säga, att de »icke vänt sig till byråns föreståndare». Jag kan nämligen icke föreställa mig, att man har olika namn den ena dagen och den andra på denna samma person. Därför kan det icke bliva fråga om något missförstånd härvidlag, utan jag vill ännu en gång betona, att jag måste anse, att revisorerna och statsutskottet hava sanningen på sin sida samt livsmedelskommissionen och folkhushållningskommissionen följaktligen osanningen på sin sida eller tvärtom. Det är denna situation, som gör saken så synnerligen beklämmande för mig.

Det är detta som är ledsamt för mig, och det är denna anmärkning, som jag gjort till huvudanmärkning. Jag beklagar verkligen högeligen, att man sökt återtaga den syndabekännelse, som onekligen kom fram här i de anföranden, som man ville rikta mot mig, då såväl den förste talaren som den andre och den tredje måste erkänna, att detta och detta och detta var oriktigt. Ja, det var just detta jag begärde, och det kallar jag syndabekännelse. Vill man icke kalla det så, får man skaffa något annat namn på det, men jag betraktar det som en syndabekännelse, och därför sade jag så.

Beträffande anmärkningen mot tjänstemännen ber jag till slut få säga, att jag icke sagt ett ord om någon som helst tjänsteman, vars person varit före här, och aldrig uppgivit något som helst namn.

Herr Kjällman: Herr talman! Till vad jag förut anfört beträffande statsutskottets nu föreliggande utlåtande vill jag ytterligare lägga det, att enligt vad jag erfarit, har varuförmedlingsbyråns verkliga föreståndare, riksdagsman Svensson, varit uppkallad till statsrevisorerna för att yttra sig i andra spörsmål än dem som här berörts, utan att något ord därvid nämndes om de nu avhandlade frågorna. I den diskussion rörande folkhushållningen i allmänhet, som nu utspunnit sig här, tillåter jag mig anföra några ord.

Herr Sommelius har upptagit diskussionsämnet från i går om den ransoneringsplan för detta år, som vi alla känna till. Om kommissionen har begått någon synd ifråga om denna plan, så består den enligt mitt förmenande i att kommissionen väl mycket *litat* till producenterna inom Sverige. Detta är kommissionens utan tvivel enda verkligt stora synd, såvitt jag förmått följa kommissionens verksamhet. När Skånes lantmän bliva utan foder, beror detta icke på någon oförmåga hos folkhushållningskommissionen att fylla åtagna uppgifter, utan det beror på illojalitet från lantmännen i andra delar av landet. De tröskningsrapporter, som förut tillkännagivits, visa detta oförtydligt.

Såsom ledamot i kommissionen måste jag vara med om att göra en honör för Skånes lantmän. De hava levererat hederligt den beräknade skörden av brödspannmål, men de ha icke fått den fodersäd, som de enligt ransoneringsplanen skulle få. Nu skyller man detta på folkhushållningskommissionen i stället för att konstatera den verkliga illojalitet, som vi fått röna från lantmännen i stora delar av landet. Det bör i detta sammanhang erinras om, att sådant är det faktiska förhållandet. Den senaste ärade talaren representerar en bygd, som sannerligen icke har de trevligaste tröskningsrapporterna.

Jag är för min del i samma belägenhet beträffande folkhushållningskommissionen som herr Hildebrand. Jag är nämligen också ledamot i kommissionen utan att vara på något sätt anställd där, och jag kan därför instämma i hans yttrande beträffande kommissionens tjänstemän i allmänhet. Jag känner två avdelningar

Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

närmare, och jag försäkrar, att på de avdelningarna finnes arbetsdugligt och arbetsvilligt folk, som ofta får använda tolv och femton timmar varje dygn för att kunna fylla sina uppgifter. Det duger icke att vara lat på de platserna, och icke heller skulle det duga med undermåliga tjänstemän. Detta är ett faktum, och under sådana förhållanden verkar det icke angenämt, då man får höra sådana påståenden, som här framkommit från några talare.

Herr Månsson i Backa bad till sist att vi skulle stödja jordbruksnäringen och talade något om lantmännens livegenskap. Då tillåter jag mig fråga: Vad är det som gjort, att jordbruksegendomarna befinna sig uppe i ett svindlande högt pris och att exempelvis en ko betalas med femtonhundra kronor? Har icke riksdagen nyss fastställt avsevärt höga minimipris för att nu endast nämna en sak? Vill riksdagen, vill Kungl. Maj:t genom allahanda åtgärder till åstadkommande av höga priser på lantmannaprodukter »underminera jordbruksnäringen» eller vad menar man? Har man icke till det yttersta sökt stödja och uppmuntra denna näring? Har man icke sökt att med högsta tänkbara pris stimulera produktionen för att få fram livsmedel inom landet nu, då vi äro avstängda från utlandet? Och har man icke gjort så hela tiden? Men ändå förekomma här i kammaren långa klagomål från jordbruksnäringens representanter. Var går gränsen? När skall man någonsin kunna påräkna förnöjsamhet från dessa, som under denna fruktansvärda tid uteslutande hava fördelar? Tro ni icke, mina herrar, att det finnes stora grupper bland Sveriges folk, som ha de hemskaste dagar man kan tänka sig, utan att deras representanter föra ett sådant ständigt gnäll, som herrar lantmän jämt och samt hålla på med? Veta ni, mina herrar, hur det ser ut i arbetarhemmen? Jo, där »njuter» man av sina kålrötter och sin sill och kan över huvud icke få annat fett än sill. Potatis kan man icke heller få köpa, ty den gulaschas det med eller också användes den för andra illojala ändamål.

Tro ni icke, mina herrar, att det finnes några gränser? Nu vilja ni avskaffa de organ, som skulle reglera livsmedelstillförseln till de svårast hemsökta orterna. Gör det, mina herrar, men kom ihåg, att då ha ni inlett början till inbördeskriget, det säger jag uppriktigt, ty sådant är läget. Läget är förtvivlat i våra storstäder och större industrisamhällen. Men detta folks representanter i riksdagen hålla igen kritiken, i förhoppning att man någorlunda skall lyckas reda upp det hela, men allt under det så sker, är det ett ständigt gny och gnäll och gnat från de mest och bäst tillgodosedda. Mina herrar, jag ber er överväga tidens allvar. Vilja ni vara med om konsekvenserna av allt vad ni nu påyrka, så varen övertygade, att dessa icke skola bli av det gladaste slaget.

Häruti instämde herrar *Andersson* i Stockholm, *Tenqdahl*, *Engberg*, *Hagman* i Stockholm, *Eriksson* i Stockholm, *Hallén* och *Hansson* i Sölvesborg.

Herr Andersson i Milsmaden: Herr talman, mina herrar!

Jag begärde ordet med anledning av herr Hildebrands anförande, när han ville så att säga borteliminera de anmärkningar, som äro gjorda mot kommissionen.

*Ang. statens
livsmedels-
kommission.*

(Forts.)

Jag tror att här finnes anmärkningar i legio som icke kommit till hans kännedom, men som äro absolut berättigade. Bland annat vill jag nämna, att det händer, att man icke får svar, när man tillskriver kommissionen. Det vet var och en, det är ingen ny historia. Jag vet personer, som skrivit till jordbruksrådet, då de varit i största förlägenhet för foder m. m., men aldrig fått svar. Här har herr Källman talat om den stora nöden i storstäderna. Men tror han icke, att det är stor nöd på landet också, att det råder stor nöd bland husdjuren? Jag vet flera lantbrukare, som måst resa sina djur, emedan dessa varit utarmade på grund av brist på föda, och dessa djur äro bundna, men människorna äro dock icke bundna, utan de kunna beklaga sin nöd omöjligen få någon hjälp av medmänniskor.

För att återgå till vad jag nyss nämnde, så känner jag en person, som skrev till kommissionen. Han fick intet svar. Då telegraferade han med betalt svar, men fick inte heller då något svar. Han reste då hit, det var 60 mils färd, med återresa, och så gick han upp på kommissionen och lämnade sitt visitkort. Efter två timmars väntan frågade han en vaktmästare, när han skulle få företräde och erhöi då till svar, att han icke kunde få träffa den person han sökte den dagen utan först en annan dag. Mannen tog då sin hatt och gick fram till dörren till det rum, där den person sitter, som skulle lämna honom upplysningar. »Nej, inte den dörren», säger vaktmästaren, »här är det.» »Nej», svarade den andre, »härinne sitter den person, som skall lämna mig besked. Jag har rest så långt och reser icke tillbaka utan att ha fått tala vid honom.» Näväl, då var brådskan dock icke större än att denne herre satt tillsammans med en dam och drack kaffe. Saken var den, att han icke visste något och icke kunde lämna besked, och det var därför man bad besökanden komma igen en annan dag. Detta vet jag är fullkomligt sant, men jag skall icke nämna några namn, varken på den, som icke kunde lämna besked eller på den, som begärde besked.

Jag skulle kunna nämna ytterligare en hel massa fullkomligt riktiga och sanna anmärkningar, men jag skall inskränka mig till detta och icke upptaga tiden längre.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag skall be att få understryka de synpunkter, som nu senast framförts av herr Källman. Då herr Räf orerade om herr Hildebrands syndabekännelse och sade, att man icke kunde sätta tro till en människa, förrän hon avlagt fullständig syndabekännelse, så får jag för min del säga, att jag ännu icke sett en viss person, som en gång levererade vissa saker till riksdagshuset, avgiva någon syndabekännelse, trots att så lång tid förflutit sedan dess, och därför instämmer jag i herr Räfs påstående, att tills en sådan bekännelse avgivits, tror jag icke på den mannen. Detta om den saken.

När herr Sommelius meddelar, att han sagt till foderbyrån, att

Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

den skulle stå vid sitt ord och trots allt levererade denna foderspännmål till Skåne, så påminner det osökt om en gammal Strix-historia. Det var en dräng från Skåne, som träffade en liten mager smålänning. Då sade den myndige skåningen: »Här har ni det allt magert, och inte har ni smör att lägga i gröten?» »Ja», sade smålänningen, och undrade vad man gjorde nere i Skåne, när man inte hade något smör att lägga i gröten.» »Jo», svarade skåningen, »vi lägger i lia forbannat.» — Ja, detta tycks vara herr Sommeliuss mening. Här skall denna folkhushållningskommission klandras, för att den inte hade något foder, oavsett orsaken härtill. Ty varpå beror detta? Jo, mina herrar, det beror på att Mellansveriges och Uppsveriges bönder varit illojala och icke stått fast vid vad de en gång utlovat. — Jag vill vidare säga till herr Månsson i Backa, att det är till fullo konstaterat, att i de trakter, där bondeförbundet drager fram, råder den största illojaliteten i avseende på ransoneringsplanerna och dock, var hade vi varit i detta land, om vi icke haft ransonering?

Jo, en stor del av Sveriges folk hade, om icke rent av svultit ihjäl, så dock stått inför den rena svälten. När vi icke hade mer än en viss begränsad del av det kvantum till människo- och djurföda, som vi måste förbruka, så var det ju klart, att vi måste ransonera ut det. Och vem skulle göra det? Skulle vi överlämna det till bondeklassen själv, åt hushållningssällskapen och så vidare? Tro ni då, mina herrar, att vi skulle gått igenom detta förfärande krisår, så som vi gjort? Nej, ställningen är den, att här växa upp två olika klasser i detta land, vilka hava det alldeles olika ställt. För den ena klassen är det ingen ransonering på smör och ingen på mjölk, den har nästan dubbelt så mycket bröd som den andra och potatis. Alla dessa nödvändighetsvaror är man helt eller delvis utan i de stora städerna och i de större industrisamhällena. Det är alldeles som herr Källman sade. Här ha vi som representera denna klass i år och förut om åren, plenum efter plenum, då dessa livsmedelsfrågor varit under diskussion, hållit inne med våra anmärkningar. Vi ha icke gjort några anmärkningar mot att besluta det ena stora anslaget efter det andra till jordbruksnäringen. Hava vi protesterat mot miniprisen? Eller ha vi kanske protesterat mot odlingsanslag och dylikt? Nej, men plenum efter plenum få vi höra den ena jämmerlåten efter den andra. Se på sparbankerna och insättningarna där, och vi kunna konstatera, att just under dessa krisår hava bönderna ökat sin förmögenhet, med miljon på miljon. Däröver finnes statistik, som icke kan jävas, och den talar förvisso också sitt språk.

Jag vill tillägga en sak, nämligen att jag tror, att tidningspressen här i Sverige icke har handlat fullkomligt riktigt, ty den har gång på gång tagit in den ena historien efter den andra mot dessa kommissioner, historier, som sedan befunnits oriktiga.

Jag har under de sista två månaderna, då jag varit ledamot av överrevisionen för kristidskommissionerna, varit med om att behandla ett flertal sådana fall. Jag skall bara berätta ett fall, som visar huru ovederhäftigt prat man kommit med. Det spreds här i Stockholm ett rykte, som snart låg i var mans mun och enligt detta skulle

folkhushållningskommissionens paltbrödsförråd vara aldeles förstört, så att man till och med kört bort det till centralköket för att använda det till bränsl under ångpannorna. Nåväl, vi gjorde en undersökning därute, och det befanns då, att det icke var ett enda sant ord i detta. Det hade icke bortförts en enda kaka, som förfarit. Det enda, som bortförts därifrån, var ett lass, som körts till centralköket och använts till utspisning, och detta var för övrigt den del av förrådet, som varit allra längst lagrat. För övrigt befanns det, att denna vara, som dock är mycket ömtålig, var i ett mycket gott skick. Nu vill jag inte säga, att denna historia varit inne i tidningarna, det minns jag icke, men fullkomligt lika ovederhäftiga historier ha passerat genom den svenska pressen, och detta är naturligtvis icke ägnat att stärka förtroendet för de myndigheter, som måste omhänderhålla hela denna hushållning. Jag medger, att mycket av dessa anmärkningar är befogat, och sedermera torde också åtskilligt, som verkligen är klandervärt, komma på riksdagens bord och till offentligheten, men vi få icke glömma, att dessa personer dock haft hela landets hushållning på sina axlar. Att hela detta vidlyftiga organisationsarbete skulle kunna företagas utan ett och annat missgrepp, ja, kanske svåra missgrepp, det kan väl ingen människa begära, och missgrepp ha utan tvivel blivit begångna, men vi få icke glömma, att vi dock ha folkhushållningskommissionen och dess organisationsplan att tacka för att icke stora delar av Sveriges befolkning i dag stå inför den rena svältöden.

Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

Med herr Kristensson förenade sig herr *Maanusson* i Kalmar.

Herr *Eriksson* i Grängesberg: Herr talman! Det förhåller sig, så vitt jag kan förstå, på det sättet att man i väsentlig grad på vissa håll gjort aldeles för stor affär av vad revisorerna anmärkt i sin berättelse och av de understrykningar, som statsutskottet i viss mån gjort av revisorernas anmärkningar. Jag har som ordförande på den avdelning i statsutskottet, som haft att behandla berättelsen, sökt sätta mig in i saken, och jag har kommit till den bestämda uppfattningen, att det visserligen förekommit slarv inom kommissionen under den första tiden, men att såvitt jag förstår, kommissionen icke rår för detta slarv. Man kan väl ändå icke för en enda detalj skull bryta staven över hela verksamheten på det sätt som man här gjort.

Nu har man från vissa håll gjort en så stor affär av tvisten om vem som statsrevisorerna vänt sig till. Faktum är, att de vänt sig till sekreteraren, efter vad det blivit upplyst, och icke till föreståndaren, men sekreteraren är den, som står för bokföringen, så att de ha haft tillräckligt skäl, när de kallat honom föreståndare. I alla fall, för min del tycker jag, att denna detalj icke är något att blåsa upp en så stor strid om.

Att jag nu begärde ordet, berodde icke på den saken, utan det var endast för att uttala min ytterligt stora förvåning över, att man här i dag och eljest kan falla sådana omdömen, som man gör om kommissionerna. Jag känner icke många av deras tjänstemän, men

Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

jag känner en del, och jag har nog också den uppfattningen, att dessa kommissioner fått en del tjänstemän, vilka icke äro de bästa, men det har också varit förfärliga svårigheter att åstadkomma en tillfredsställande rekrytering.

Å andra sidan måste man medgiva, att en stor del av personalen både den i ledande ställning och andra är bland det bästa man kan få. Detta är ett faktum, som icke kan bestridas. Åtminstone känner jag några, som arbeta både dag och natt, och som säkert äro bland de dugligaste tjänstemän, som man kan finna på. Men hela felet är nog inte det, utan ett annat. Saken är den, att man är emot hela systemet med kommissioner, man anser, att de icke skulle finnas till, och när man icke kan få bort kommissionerna, vänder man sig mot tjänstemännen. Jag vill visst icke säga, att det icke finnes olämpliga tjänstemän: jag har själv framfört klander mot vissa tjänstemän, felet är endast att man vill bryta staven över hela verksamheten, och därför ber jag för min del såsom fullständigt utomstående att få nedlägga min bestämda gensaga mot att man på det sättet faller sina omdömen om kommissionernas tjänstemän.

Jag har icke yttrat mig förut under detta år om livsmedelspolitiken i vårt land, men jag kan icke underlåta att vid detta tillfälle stryka under vad som sagts här av ett par talare. Det förvånar mig verkligen på det högsta, att man vecka efter vecka skall få samma debatt i livsmedelsfrågorna. Från samma håll skall man klandra och detta just från det håll, där man sannerligen icke har något att klaga över för närvarande. Det märkvärdiga och det som på mig gjort det mest egendomliga intrycket är, att icke något positivt förslag, inga positiva yrkanden komma från det hållet, utan man nöjer sig med svamliga och vittsvävande anföranden och avhåller sig från varje direkt anvisning, som kan vara att taga fasta på. Var äro de yrkanden, som skola göra susen, så att det verkligen blir en kraftig livsmedelsproduktion i landet? Allt sådant saknas och kommer aldrig fram vid de tillfällen, då riksdagen haft att bevilja medel. Jag kan icke förstå annat, än att det som vi gjort i det avseendet varit rätt så tillfredsställande. Vi ha icke sett till några yrkanden som gått längre. Det är endast klagomålen som göra sig gällande, men inga riktlinjer angivas, inga yrkanden framkomma från det håll, där man menar sig sitta inne med visdomen.

Nu klagas det från en talare över livsmedelskontrollanterna. Jag tror nog, att en hel del av dem äro olämpliga. Men å andra sidan kan jag icke förstå, huru vi skulle kunna vara dem alldeles förutan. De höra ju ihop med hela ransoneringen. Nu vill man säga, att hela ransoneringen bottnar i en felaktig syn på dessa ting, och en sådan uppfattning kan jag förstå. Men hur skulle det ha gått med de fattiga, om icke ransoneringen varit? Både jag och andra hade måst svälta ihjäl, vi som icke haft tillräckligt med pengar för att betala gulaschpriser. Nog får man väl ändå säga, att distribueringen av livsmedlen bör ordnas så, att alla få litet med.

Jag kan icke uraktlåta att berätta en liten historia, som jag själv upplevat. Jag var i början av mars ute på en resa. Det var

då en åkare som skjutsade mig, han var icke lantbrukare. Denne man hade en mycket vacker häst, fet och prätigtig på alla sätt. Jag kunde icke annat än uttrycka min förvåning över att hästen hade ett så gott hull. »Ja detta är ingen konst att åstadkomma, blott man har pengar», fick jag till svar. Mannen hade åkt tio mil strax förut och köpt havre och hö, han hade visserligen fått betala 80 öre pr kg. för havren och 70 öre för höet, men han hade fått så mycket han ville ha och kunde taga med sig hem. Det var två foror i sällskapet, och han intygade, att det icke var svårt att få vad man behövde, barom man hade pengar. Han talade om, att alla böndernas bodar voro fulla och att det icke rådde någon brist vare sig på hö eller havre.

Ja, då förhållandena äro sådana, kunna herrarna längre förvåna sig över att myndigheten får lov att sända ut inspektörer? Jag tog sedan reda på den plats, där mannen hade gjort sina inköp, och jag vågar säga, att från den orten, har klandret icke varit minst högljutt över att man ej fått betalt för sina varor. Ja, när man hör sådana berättelser från trovärdigt folk, och hör, hur det gått till hela vintern, och när man samtidigt hör, hur folk svälter alldeles fruktansvärt, så att herrarna icke kunna göra sig en föreställning därom, så blir man betänksam. När man vidare vet, att det finns arbetare och småbönder eller backstugusittare, som haft en ko och icke haft möjlighet att kunna uppdriva foder till denna ko, men å andra sidan vet, att de som ha foder gulascha med det, så att man får betalt under ett års tid mer än hela egendomens värde vid försäljning, när man känner till, hurusom man vid auktioner får så mycket betalt för kreatursbesättningen, att egendomen i sin helhet ej förut hade ett motsvarande värde, när man vet och känner till allt detta och erfar, att sådana förhållanden förekomma överallt i landet, och att det detta oaktat är samma skrik i riksdagen, då förvånar man sig verkligen och frågar sig: var är samhällssolidariteten, var finns känslan för andra samhällsmedlemmar? Jag tycker för min del, att vi bjudit till att hjälpa jordbruksnäringen med anslag, så att jag finner intet skäl till klander eller kritik. När man kommer med klander eller kritik, så bör man lägga fram ett program och icke bara kritisera, man bör lägga fram något positivt och säga, att detta bör göras för att få bättre förhållanden i landet.

I detta anförande instämde herrar *Ljungkvist* och *Svanberg*.

Herr *Pehrsson* i Bramstorp: Herr talman, mina herrar! Man har här gjort många anmärkningar mot folkhushållningskommissionen, och jag är icke den som alldeles förbiser att anmärkningarna kunna i viss mån ha fog för sig. Men jag anser mig böra framhålla, att, när det gäller kommissioner, som arbeta under en kristid och under de abnorma förhållanden, som nu äro rådande, så är det förlätligt nog, om fel begås.

Herr *Sommelius* kritiserade fodersädestilldelningen och berörde anledningarna till de bristfälligheter, som kommit oss skåningar till del ifråga om fodersädsransoneringen. Det var för att avhjälpa dessa

Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

brister, som jag väckte den motion, som i går behandlades. Jag avsåg därmed att under innevarande eller till nästkommande konsumtionsår få andra grunder tillämpade vid tilldelningen av fodersäd. Det är emellertid givet, att folkhushållningskommissionen icke kan hjälpa, att grödan blir mindre än beräknats och att den omöjligt kan skaffa fram varor som icke finnas.

Jag får verkligen instämma med herr Hildebrand däri, att bland de många klagomål, som framkomma mot kommissionen, kanske de 90 % äro oberättigade. Då man har en liten erfarenhet angående livsmedelsbestyren, låt vara endast inom en mindre kommun, kan man vitsorda, att många av de klagomål som framkomma äro i stort sett oberättigade. Och det är givet, att, då en central myndighet för hela landet skall ta emot klagomålen och har att svara för hela landets distribution, måste dessa klagomål i många fall lämnas utan avseende. Särskilt, då man hört sådana okynnesdeklamationer — jag vill kalla dem så — som här framkomma t. o. m. från lantmannahåll, då är det icke underligt, att enskilda personer komma med klagomål, som många gånger knappast äro värda att besvaras.

Jag vill ej vidare ingå på denna sak, men jag vill uttala den förhoppningen, att livsmedelskommissionerna skola göra vad på dem ankommer för att på bästa sätt tillmötesgå landets befolkning.

Herr Månsson i Backa höll sitt anförande med mycket varma känslor, men jag hörde icke det minsta positiva förslag framkomma från herr Månsson i Backa. Han talade om livegenskapen inom lantmannakåren. Jag får verkligen som lantman på det bestämdaste protestera mot ett sådant talesätt och protestera mot att det drives en skarp agitation i landet för att man skall bryta mot den ena eller andra förordningen. Jag protesterar så mycket mer, som sådant tal kan framkomma i riksdagens andra kammare. Jag anser det icke tillbörligt av riksdagsmän att agitera upp klass mot klass, såsom här förekommit. Då det gäller att fastställa pris, som äro berättigade för oss såsom producenter, så böra vi tillvarataga våra intressen och framlägga för konsumenterna de kalkyler och förslag, som äro ägnade att belysa våra fordringar med avseende å det som rätteligen bör tillkomma oss. Jag är övertygad om att man då ger oss det stöd som behöves. Och jag vill härtill lägga, att den erfarenhet, som jag har angående verkningarna av riksdagens beslut om minimipris, visat, att ingen ovänlighet existerar å konsumenternas sida. Tvärtom vill jag uttala min beundran för det sätt, varpå man sökt sätta sig in i förhållandena och i det läge, som gjort vissa anspråk från oss lantmän erforderliga. Vi måste sakligt framlägga de krav vi ha, men vi skola icke framkomma med några fraser, då vi icke äro i stånd att framställa det ena eller andra positiva förslaget. Jag tror det vore till lycka, om vi lade vår kritik helt saklig, när det gäller kommissionerna, som givetvis begå sina fel, och att vi således taga oss till vara för varje överdrift. Det är sant, att det käns svårt för oss lantmän med det myckna tvång, de många regler och nya bestämmelser, som komma över oss. Men om vi skulle vara i deras ställe, som få i de stora städerna och industrisamhällena stå i kö i

flera timmar för att skaffa födoämnen och kanske icke ha råd att köpa mer än det som de måste överbetala eller betala betydligt över värdet, så skulle vi sannerligen ha det minst lika svårt ställt. Vi höra nu icke på nära håll däriifrån de klagomålen, åtminstone icke inom denna kammare, och då anser jag det otillbörligt, att klagomål skola komma från lantmannahåll, åtminstone i de fall, där dessa klagomål icke äro sakligt grundade.

Det är, herr talman, i egenskap av lantman, som jag velat framföra dessa synpunkter.

Herrar *Johansson* i Olstorp och *Eklund* instämde häruti.

Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

Herr *H a m r i n*: Herr talman, mina herrar! Ehuru jag icke har mycket att tillägga till vad som här redan blivit sagt, har jag dock icke velat underlåta att även för min del söka bidraga till belysningen av kommissionernas sätt att fungera. Jag gör det med stöd av den erfarenhet jag har såsom delägare i en firma, åt vilken blivit anförtrott att vara förmedlingslänken mellan kommissionen och allmänheten. Givetvis är denna erfarenhet ägnad att belysa, hur dessa kommissioner arbeta från de synpunkter, som vi affärsmän anlägga, då vi gå att bedöma utvecklingen och skötseln av en så stor affär som den föreliggande.

Jag har också haft en särskild anledning att begära ordet för att framhålla ett par synpunkter. Då jag lyssnade till bl. a. herrar *Källmans* och *Kristenssons* i Göteborg anföranden, föreföll det mig, som om dessa ville göra gällande, att kommissionernas arbets sätt hade odelade sympatier bland de stora arbetaregrupperna i landet. Ja, naturligtvis ha kommissionerna såväl bland dessa som alla andra förnuftiga medborgargrupper i landet sympatier därutinnan, att man inser och erkänner att de äro nödvändiga och att utan desamma distribuering av varorna skulle allmänheten, den stora delen av landets befolkning, stå utan livsmedel den dag som är. Men därutöver måste jag dock säga mig, att bland arbetareklassen råder också å andra sidan stor animositet mot det sätt, på vilket kommissionerna sköta sitt uppdrag.

Jag skall tillåta mig att till herr *Hildebrands* begrundande erinra om den mängd fall som förekommit och förekomma, då F. h. k. utfärdar kungörelse, att nu finnes den och den varan till försäljning till allmänheten, men sedan får folket ute i bygderna och i städerna gå dag efter dag till affärsmännen och fråga om varorna. Men de finnas ej. F. h. k. föranstaltar om att kort lämnas ut, en ransoneringsplan meddelas i tidningarna, men varorna komma kanske veckotal, kanske månader efter den dag, då F. h. k:s kungörelse blivit utfärdad. Den firma, vars ena chef jag är, vände sig till F. h. k. och påpekade detta med begäran, att man skulle i all rimlighets namn låta bli att lura allmänheten som den upprepade gånger gjort.

Det är en liten sak, som dock enligt mitt förmenande har en ganska stor betydelse.

Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

Då jag vidare går att något nämna om vad som kan vara anledningen till såväl denna som andra missförhållanden på området, så kan jag icke för min del neka till att det måste bero på att man alltför mycket saknar fackmän inom kommissionerna. Det må vara aldrig så väl ställt med den administrativa förmågan, ämbets- och tjänstemännen må vara aldrig så arbetsdugliga och aldrig så flitiga, men om de icke äga ingående kännedom om hela det arbete, som de äro satta att utföra, så är det omöjligt, att det hela kan fungera på ett tillfredsställande sätt. Jag har därför för min del velat påstå, att den rätta avvägningen naturligtvis skulle kunna ske mellan å ena sidan en grupp tjänstemän och vana administratörer i ämbetsstil men å andra sidan en grupp verkliga fackmän. Hade dessa från början fått inträda i kommissionerna och göra sin röst hörd, så hade aldrig det hela blivit så snedvidret som det i många avseenden blivit.

Kanske jag bör tillägga det — och dock är det en ganska vanlig erfarenhet — att man kan ha en person i sin tjänst, som är en synnerligen duktig arbetare och flitig, som arbetar kanske två, tre, fyra timmar mer om dagen än någon annan. Men då det gäller att konstatera resultatet av arbetet, när dagen är gången eller veckan är slut, så befinnes det, att den, som kanske arbetat den kortaste tiden, på grund av fackkunskap, erfarenhet och insikt utfört ett bättre och mera värdefullt arbete än den, som suttit och arbetat i sitt anletes svett dubbelt så lång tid som den förra. Och när herr Hildebrand talade om att det arbetas oerhört, så tvivlar jag ej därpå — d. v. s. jag lämnar därhän, att man oupphörligt får springa på kommissionerna, och att fattiga människor få ligga här i Stockholm flera dagar och betala dryga kostnader för att träffa de personer de söka — jag säger att det lämnar jag därhän, men att det arbetas oerhört, tvivlar jag ej alls på, men det står i sammanhang med det sakförhållandet, att det råder ett mångskriveri, som är alldeles orimligt.

Under loppet av förra året kom påbud om beslagtagande av vissa varor, som infördes i ransoneringen, det gällde risgryn, manna-gryn o. s. v. Det tillsattes vissa firmor, som skulle uppsamla de små förråd, vilka vederbörande familjer och andra hade att avstå, därför att de överstego den kvantitet, som den enskilde enligt bestämmelserna fick behålla. Dessa firmor skulle skicka varorna till vissa centrala platser i länen, varifrån de sedan distribuerades. Det förekom då, för att taga ett exempel att en firma i Vetlanda eller någon annan plats, som hade till uppgift att uppsamla de omnämnda livsmedlen och skicka in dem till en större firma i Jönköping, hade godkända rekvisitioner på samma vara. Men tro herrarna, att vederbörande kommission tillät firman att behålla dessa varor? Nej, de skulle till Jönköping först och sedan tillbaka till den plats varifrån de kommit. Det visar, hur det går till, när »administrativa förmågor» skola sköta de här sakerna.

Ett annat exempel. Jag har tyvärr icke papperen här och måste därför taga tidpunkten och detaljerna ur minnet. Under loppet av förra året beslagfogs också den oundgängliga förnödenhet som heter stearinljus. Varje affärsman fick inventera sina förråd och av-

lämna deklARATION till vederbörande, och det blev sålunda konstaterat, hur mycket var och en hade. Tiden gick, så en vacker dag kom ett meddelande om att priset blivit höjt, jag vill minnas från 2 kronor till 2:50 eller med 25 %. Några dagar efter det att det nya priset trätt i kraft fingo så affärsmännen meddelande om, att de kunde skicka till uppsamlingsställena vad de hade kvar och icke finge sälja till allmänheten, så skulle staten lösa in det till det höjda priset. Jag var hemma den tiden och emottog flera förfrågningar, om det verkligen var möjligt, att staten skulle betala så höga priser för de gamla ljusen. Ja, svarade jag, vi ha order att taga emot. Det fanns utländska och dåliga ljus bland dessa partier, som i inköp kostat en tiondedel av det pris staten betalade. Jag skrev till folkhushållningskommissionen och frågade vad dessa ljus skulle användas till, då de äro gamla och osäljbara? Jo, de skulle skickas till Stockholm, till Liljeholmens stearinljusfabrik och smältas ner och göras om. Det kan tyckas att jag vänder mig mot en förmån som mina kolleger hade, men det väckte även deras stora förvåning, att man gick tillväga så som skedde. Det tyder på att det icke finns några affärsmän, som känna till förhållandena, när det utfärdas sådana ukaser.

Jag säger ännu en gång att då herr Hildebrand talar om det myckna arbete, som nedlägges, så bestrider jag icke, att det arbetas för högtryck, men det finns också härvidlag skäl för det påpekandet att man icke sitter inne med nödiga kvalifikationer, i varje fall icke på alla händer, för att handla så, som en affärsman bör handla — snabbt, följdriktigt och sakkunnigt.

I medio av december ingick ett telegram till en av dessa kommissioner med förfrågan, huruvida vederbörande önskade övertaga ett parti varor, som voro inköpta i vårt grannland västerut men sålda av svenska affärsmän till Danmark. Leveranstiden utgick ultimo december. Intet svar! Firman ifråga avlät ett brev till kommissionen och skrev, att den måste svara. Samtidigt stodo särskilt här i Stockholm långa köer utanför butikerna, väntande att få köpa den vara som det här var fråga om. Det kom fortfarande icke något svar. Firman telegraferade och skrev ännu en gång. Tolv eller fjorton dagar efter det den 1 januari var överskriden och sedan partiet blivit inlastat på en båt i Kristiania destinerad till Köpenhamn, svarades det, att man var tacksam att få köpa partiet och att få köpa mera. Då var emellertid partiet redan på väg utl Danmark, och den svenska allmänheten fick vara det förutan. Det upplystes från vederbörande kommission, att man tagit julfritt och att arbetet legat nere under tiden. Jag missunnar ingen att göra det ehuru jag tycker att, det var väl långa ferier under nuvarande förhållanden. En praktisk affärsman handlar icke så särskilt i dessa brydsamma tider utan han söker se till att det alltid finns folk, som kan handlägga inkomna ärenden snabbt och riktigt, och han söker på det sättet tillvarata det allmännas intressen.

Jag har, herr talman med dessa ord velat från affärshåll framföra några anmärkningar mot kommissionernas verksamhet, men

Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

samtidigt, för att icke missförstånd skall uppstå, vill jag uttryckligen säga ifrån, att jag icke tillhör dem, som anse, att ett avskaffande av kommissionerna eller ett kringskärande av deras handlingsfrihet under dessa dystra och förfärliga tider skulle vara lämpligt. Nej, jag tror tvärtom, att vi utan kommissionernas reglerande verksamhet hade befunnit oss i ett nödläge, som varit mera fruktansvärt än det, där vi för närvarande befinna oss, och när man här i kammaren har panna att komma med ett sådant anförande, som herr Månsson i Backa höll, måste jag säga, att då ställer man sig själv utanför — jag vågar icke använda det uttryck, som föll mig på tungan — då har man bra liten ansvars känsla.

Det har frågats vad man skall sätta i stället. Ja, de herrar, som vilja avskaffa alla kommissioner, vilja sätta sig själva i stället för att kunna handla så som de finna gott. Det är icke första gången bondeförbundare och deras meningsfränder visat sitt missnöje. Jag vill erinra herrarna om 1914, då de också voro missnöjda och samlades här i Stockholm, men den gången gällde det inte att avskaffa några pålagor, utan då gällde det att skaffa nya åt folket. Det är måhända detta ingripande som blev den främsta orsaken till, att så mycket i vår folkhushållning från början blivit vanskött.

Till herr Månsson i Backa vill jag slutligen säga, att jag för några dagar sedan talade med en verklig bonde i hans län, en Allmänna valmansförbundets förtroendemän inom socknen. Han sade på tal om herr Månssons i Backa meningsfränder, att något mera hänsynslöst folk finns icke i vårt land.

Herr Olofsson: Herr Kristensson framhöll, att riksdagens ledamöter, och han tänkte väl därvid närmast på industriens och städernas representanter, lojalt gått med på anslag till nyodlingar och varjehanda anslag, som skulle komma bönderna till godo. Tror verkligen herr Kristensson, att nyodlingsanslagen äro till för att komma oss bönder till godo? Nej, det är nog tvärtom så, att de äro till för att man skall få mera nyodlingar i landet och frambringa mera brödsäd och sålunda få mera föda även för stadsborna. Det har sagts, att vi bönder ha det så ypperligt, och att vi ha nog för att både kunna föda oss själva och för att kunna föda industrien i landet och dess arbetare. Man har även gjort antydningar om, att vi lantbrukare fått minimipris på spannmål, och att vi därför borde vara nöjda. Det är precis, som om vi finge skänker bara. Men jag säger, att vi icke vilja ha några minimipris, blott man sätter maximipris på allt annat så väl som på jordbrukets alster. Icke skola vi tigga minimipris, om ni vilja sätta maximipris på alla industriens produkter. Men det vilja herrarna icke vara med om, utan vi skola betala flera hundra procents förhöjning, då vi själva köpa någonting, det är bara, när det gäller våra varor, som man skall stå under reglering och poliskontroll. Herrarna skola icke tro, att det uppmuntrar till ökad odling. Restriktioner kunna endast skapa liknöjdhet. Det är emellertid nödvändigt, att vi hjälpas åt

och ha överseende den ene med den andre, ty vi äro felande allsammans.

Herr Bernhard Eriksson säger, att vi endast ha klagomål att anföra, när det gäller livsmedelsfrågan och kommissionerna, men att vi icke ha annat att sätta i stället. Jag gör nu det yrkandet till herr Eriksson, som själv sitter i industrikommissionen: sätt maximipris även på sådana alster, som industrien frambringar, låt jordbruk och industri bli likställda i det avseendet. En bonde kan icke för närvarande bygga en ny ladugård eller ett stall, därför att priserna äro för höga. Det är då icke underligt, om en och annan, som drivit upp sitt jordbruk, har pengar att sätta i banken. Men vad tro herrarna, att han skall använda pengarna till? Jo, för att göra nybyggnader och för att reparera det, som nu får förfalla, när det åter blir någorlunda normala byggnadskostnader. Om vi tänka på sådana saker som cement, järn och taktäckningsämnen, så ha de ju ökat oerhört i pris. Jag kan bara nämna, att en klove plåt, som förut kostade 37 kronor 50 öre, nu betingar ett pris av 350 kronor i min hembygd. Sådana priser göra naturligtvis, att bonden för närvarande icke kan åstadkomma några nybyggnader, utan måste inskränka sig till att underhålla det allra nödvändigaste. Men om han då kan spara en slant, så kan han ju, då det blir bättre tider, med hjälp därav taga igen vad som måst försummas ifråga om underhåll och nybyggnader. Men även för den skull skall man nu avundas bonden.

Ja, jag skall nu icke vidare uppehålla tiden.

Herr vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Åkerlund: Herr talman! Det som givit föregående talare vapen i händerna är givetvis det förhållandet, att industrien kunnat göra stora vinster på de produkter, som icke allenast jordbruket utan den stora befolkningen över huvud behöver, då ju dessa industriprodukter icke underkastats några prisreglerande åtgärder. Vad beträffar de övriga frågor, som här i dag berörts, så är det nog icke ens fel, att två träta. Kommissionerna ha tvivelsutan syndat ganska mycket. Men jag förmodar, att de försökt göra sitt bästa, och jag är alldeles övertygad, att de, efter vad som sagts i dag, ännu mer skola anstränga sig för att göra det bästa de förmå och att de framför allt skola lyssna till de ord, herr Hamrin uttalade, och alltså se till att de få praktiskt och dugligt folk i sin tjänst.

Den egentliga anledningen till att jag begärt ordet är emellertid den, att jag velat uttala ett beklagande av de mycket svåra angrepp som här, speciellt från jordbrukarhåll, kommit till synes. Det är sant, att jordbruket blivit på sätt och vis missgynnadt, eftersom de övriga näringarna icke blivit satta under samma tillsyn som jordbruket. Men å andra sidan få vi väl dock medgiva, att jordbrukarna i allmänhet hela denna tid haft det bättre än den stora

Ag. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

industri- och stadsbefolkningen och den stora arbetarskara på landet, som icke har något jordbruk. Vi få väl också medgiva, att det finns tusen och åter tusen jordbrukare i vårt land, som icke fyllt sin plikt mot staten, som icke ha uppgivit vad de haft. Vi se ju det ena hundratalet åtal efter det andra. Och jag känner förresten själv till en hel del fall, där ganska betydande kvantiteter av den föda folket behöver, blivit undansnillade. Jordbrukarna själva måste till stor del taga skulden på sig för att ställningen är sådan den är, och för att de äro så pass misstänkta, som de verkligen äro. Det kan icke hjälpas. Ingen kan mer än jag hålla på, och ingen har mer än jag hållit på det svenska jordbruket. Men jag beklagar, att från det hållet litet emellan ett otillbörligt gnat kommer fram. Jag vädjar till jordbrukarna, till mina yrkesbröder, om ni verkligen tro, att det finns någonting, som så kan skada och draga ned jordbruksnäringens idkare i Sveriges land som just detta. Vi få komma ihåg, att den dag är förbi, då Sveriges jordbrukare kunde bestämma sammansättningen till största delen av riksdagens andra kammare. Den dagen är förbi. Vi rå ingenting ensamma, utan vi måste vara solidariska med andra samhällsklasser för att komma någon väg och för att vårt yrke skall äga bestånd och gå en lycklig framtid till mötes. Skall man hålla på så här från det håll, som likväl haft det bäst av alla samhällsklasser, då är den dagen icke långt borta, då Sveriges jordbrukare icke äro mycket värda.

Med herr Åkerlund förenade sig herr *Bora*.

Herr *Somelius*: Herr talman! Jag skall först be att få göra en liten invändning mot herr *Kristensson*, som talade om att han iakttagit, att bönderna ökat sina tillgodohavanden i sparbänken. Jag vill fråga honom, på vilket sätt det kan utrönas, att denna ökning härleder sig just från jordbrukarna. Jag tror verkligen, att de sista åren lämnat så dåliga skörderesultat, att det i sanning är föga troligt, att även de minimipris vi haft kunnat utjämna detta eller hålla bönderna skadeslösa för den minskade skörden. Vidare sade herr *Kristensson*, att riksdagen visat sig ytterst älskvärd mot jordbrukarna. Jag erkänner villigt, att odlingsbidrag m. m. beviljats, men detta har ju givits åt Sveriges lantmän för konsumenternas räkning, för att öka produktionen i detta land till förmån för alla konsumenterna. Och då så är förhållandet, behöver icke herr *Kristensson* anse denna fråga vara uteslutande en jordbrukarfråga.

Vidare har man här, först från herr *Küllmans* sida, urgerat att man blott kritiserar, och icke kommer fram med några positiva förslag. Ekot gick sedan igen på Dalabanken och på Skånebanken: här komma herrarna icke med några positiva förslag. Ja, vi tala ju här uteslutande om statsutskottets yttrande över statsrevisorernas anmärkning gentemot livsmedelskommissionen. Vi ha väl då ingen anledning att komma med några positiva förslag till folkhushållningskommissionens omorganisation, vilket jag för min del icke skulle vilja vara med om.

Jag vill också tillägga, att det finns ingen anledning för herr Hildebrand att tolka mitt yttrande om tjänstemännen så som han gjorde. Jag erkänner villigt, att i dessa kommissioner finnas många utmärkta, dugliga och kunniga tjänstemän. Det har jag aldrig dragit i tvivelsmål. Men det finns säkerligen också många, som sakna det nödvändiga intresset för verksamheten, och som kanske icke heller passa just för denna verksamhet. Jag har i denna fråga icke överskridit min befogenhet. Jag har gjort konkreta anmärkningar i vissa avseenden. Jag har av intresse för vårt lands produktion gjort anmärkningar med anledning av den förlägenhet, vari vi kommit med våra kreatursbesättningar, varigenom produktionen av mjölk och smör betydligt nedbringats. Jag har varit hos kommissionen och gjort anmärkning på den grund, att man icke velat taga vederbörlig hänsyn till möjligheten att åstadkomma ökad vitbetsodling för att erhålla socker i landet. Och jag har ännu i dag grämlse i själen över att vi icke få regn, så att vi kunna bli skyddade under det kommande året för de faror, som eventuellt hota oss i närvarande tid.

Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

Herr Andersson i Grimbo: Herr tälman! Det är litet underligt, att just i dessa allvarstider konsumentintresset och producentintresset skola komma i strid med varandra här uppe i riksdagen. Det skulle väl nu vara bäst för alla och till gagn för det hela, om vi kunde ha litet förståelse för varandra.

Man har sagt här, att jordbruket har rönt mycket tillmötesgående från riksdagen genom anslag till olika odlingslån m. m., som vi känna till. En talare har sagt, att från konsumentintressets sida icke någon protesterat mot anslag till bönderna o. s. v. Ja, jag skall här villigt och med tacksamhet — om jag är skyldig att tacka därför — erkänna, att i år har jordbruket rönt tillmötesgående vad beträffar anslag. Men detta är just nu, när den kritiska punkten har kommit, och det är så dags nu, kan man säga. Hur har det gått förut, när det gällt att driva fram jordbruket och intresset för ökad produktion? Jag vill bara erinra, hur det förhöll sig i fjol med de s. k. konsumenterna och med dem, som försvara konsumentintresset, när det här gällde fastställande av sockerpriset. Hade det andra förslag, som då förelåg, gått igenom, så är det alldeles tydligt, att vi skulle haft betydligt mycket mera socker här i landet till konsumtionens förfogande, än vi nu ha haft. Och sockret är ju, såsom vi alla känna till, ett av de billigaste näringsmedel vi ha att tillgå. Detta var nu bara för så kort tid sedan som i fjol. Ställningen var då en helt annan än i år.

Sedan säger man här, att bönderna få bra betalt. Ja, det må vara, att åtskilligt har stigit i pris, men det är dock icke så hela vägen igenom. Och dessa höga priser, som finnas på livsmedel och andra nödvändighetsartiklar för vårt personliga behov, komma visst icke alltid jordbruket till godo, ehuru produkterna ha sitt ursprung från jordbruket. Jag tänker t. ex. på lädret och hudarna. I augusti eller september 1916 stodo hudarna i ett pris av kr. 3:50 pr kilogram. Så blev det statsbeslag och reglering, och priset sattes till

Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

kr. 2:05 pr kilogram, och detta pris har allt fortfarande ägt bestånd. Kalvskinnen, som voro uppe i ett högre pris, äsattes ett pris av kr. 1:90 per kilogram — tidigare hade priset beräknats per styck — och sedan har priset satts ned ytterligare till kr. 1:65. Detta gör att kalvskinnen för närvarande stå i ungefär samma pris som före kristiden. Detta är alltså jodbruksprodukter, vilkas priser genom regleringsåtgärder hållits nere. Men hur är det med lädret och skodon eller andra dylika artiklar, som också jordbrukaren måste köpa? Jo, då en jordbrukare förut skulle köpa ett par vanliga skodon, så åtgick därtill 2 å 3 kalvskinn, men nu går det åt ungefär 8 stycken. Gör man sådana jämförelser, så är det lätt att räkna ut, hur mycket det blir över att sätta in på sparbanken mot vad som var förhållandet före krisen här i landet. Jag medger, att jordbrukare i en del fall gjort tillfälliga konjunkturvinster. Det har dock egentligen varit sådana jordbrukare, som haft s. k. kreaturslöst jordbruk, men icke sådana, som drivit jordbruk med stora kreatursbesättningar, åtminstone icke de, som lagt an på mjölkproduktion, ty den har gått sämre under krisåren än förut.

De anslag, som utgått till lautbrukarna här i år, säges det nu, att vi skola tacka den andra delen av befolkningen, de s. k. konsumenterna, för. Ja, men även konsumenterna ha fått sitt. De ha ju också fått anslag av olika slag — och jag vill icke säga annat än att det varit berättigat — såsom dyrtidsanslag o. d. Men det har också varit andra anslag, vilka ur jordbrukarsynpunkt kunna tyckas litet orättvisa, ehuru de fått gå utan någon anmärkning här i riksdagen. Jag tänker t. ex. på det anslag av 50 miljoner kronor, som skall gå ut för att reglera mjölkpriserna. Om man går ut ifrån, att ungefär hälften av befolkningen lever av jordbruk och att dessa ha självushåll, så äta ju de sin egen brödsäd och få lämna ifrån sig den brödsäd de ha utöver det egna behovet till ett pris, som de icke själva få bestämma, således under marknadspris. Men så skall staten släppa till 50 miljoner kronor om året, för att brödet icke skall bli för dyrt för dem, som leva på kort, d. v. s. den övriga delen av befolkningen. Ja, om detta endast gällde den s. k. behövande delen av befolkningen, men det gör det icke, utan det gäller alla, hela vägen igenom. Och dessa 50 miljoner kronor få naturligtvis jordbrukarna vara med om att betala in på skattevägen eller på annat sätt, men själva få de ingen andel därav. Om man skulle taga och jämföra dessa 50 miljoner kronor, med de miljoner, som gått direkt till jordbruket, så finge man se, hur debet och kredit egentligen ställde sig, och det skulle då säkerligen visa sig, att jordbrukarna ännu ha åtskilliga tiotal millioner att fordra. I det sammanhanget får man ju också taga hänsyn till den kompensation, som jordbrukarna fått sätta till, och de exportavgifter på nötkreatur, förlustbringande maximipriser m. m. samt en hel del andra rubbningar och ojämnheter, som drabbat dem.

För att återkomma till prisregleringsåtgärderna, så är det också en annan sak, som blivit litet avita, nämligen ullpriset. Detta stod förut i 14 å 15 kronor per kilogram. Så blev även den varan »reglerad». Priset blev 9 kronor för tvättad och 7 eller 8 kronor

för otvättad ull. Men hur är det med garnet? I fall det nu finnes något att få, får allmänheten betala upp till 50—70 kronor per kilogram, men jordbrukarna ha naturligtvis ingen fördel därav, utan om de skola köpa maskinspunnet garn, få de även sitta emellan och betala en dryg mellangift, som går till mellanhänder och industrien. De penningarna stanna nog bland stadsbefolkningen och komma icke till jordbrukarna.

Sedan har ordet livegenskap nämnts, likaså folkhushållningskommissionen. Ja, det är tydligt, att åtskilliga missgrepp kommit att begås, vilket ju är förklarligt, när det gäller en så stor apparat, som skolat sättas i gång. Men det är en annan sak, huruvida den goda viljan finns där eller icke och man alltid tar den hänsyn till lantmännen, som man borde hava; jag tror, att man kan tvivla därpå många gånger.

Nyss har jag personligen haft kännning av folkhushållningskommissionens reglering. Dess verksamhet därvidlag må hava varit i välmening, men den visar, hur man i kommissionen omöjliggör åtskilligt för producenterna. Jag har haft med kommissionen att göra ifråga om bönodling. I Bohuslän odlas jämförelsevis mycket med bönor. Nu har kommissionen bestämt, att det får icke till utsäde användas mer än så och så mycket bönor per tunnland. Jag meddelade vederbörande, att min erfarenhet var den, att när det skall odlas rena bönor, så skall det sås så och så mycket för att det skall bli lönande. Men det hjälpte icke, jag kunde icke få medgivande att så, så mycket jag ansåg behövt. Då skrev jag ytterligare till vederbörande, att det var omöjligt med bönodling på det viset, att den då bleve förlustbringande men utan resultat.

För att då undvika förlust, hade jag nödgats, att jag antingen uppkonstruerat en deklaration — det låg mig emot, det kunde jag icke göra — eller följt föreskrifterna som varit stort missbruk av jord. Jag måste avstå från denna odling. Hade jag fått så den kvantitet bönor, som erfarenheten lärt mig vara erforderlig, så hade det av odlingen blivit långt flera kalorier — man räknar så — per arealenhet än vad det kan bli av annan skörd, ty när bönor slå väl ut, är det intet av de andra vårsädesslagen, som giva så mycket näringsvärde per arealenhet som dessa bönor göra. Bara en sådan detalj visar, hur avita det kan bli, om man följer folkhushållningskommissionens anvisningar: minskad skörd i stället för ökad, som jag hade fått, om jag fått utnyttja min erfarenhet. Härvidlag kunna flera exempel tagas upp. Detta var ju bara en liten detaljmärkning.

Herr Pehrsson i Bramstorp sade, att konsumenterna icke hava uppträtt otillbörligt mot producenterna, och han beklagade, att det blivit en sådan agitation klass emot klass. Detta tyckte han var tråkigt. Han bad också såsom lantbrukare att få förklara, att lantbrukarna icke hade någon anledning att vara missbelättna med uppträdandet från deras sida, som nu föra de s. k. konsumenternas talan. Ja, hur det förhåller sig med herr Pehrsson i det avseendet får vara en sak, men för min egen del har jag en annan erfarenhet

Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Port.)

beträffande konsumenternas uppträdande gentemot producenterna — och detta till och med här i kammaren.

Jag ber då bara att få friska upp herrarnas minne och erinra om att i början av denna riksdag en aktad ledamot av denna kammare, en skollärare från Göteborg, inför kammaren presterade en övning i sin, enligt egen mening tydligen mycket stora innanläsningskonst. Han drog då en artikel ur en ovederhäftig press, en Göteborgstidning. Därmed var han naturligtvis ej försvarad, ty det är han, som bort taga reda på vederhäftigheten i de källor, ur vilka han tager det sitt vetande som han sedan framför här. Han förebrädde mig emellertid då, att jag skulle ha undanhållit deklARATIONEN en del brödsäd. Jag sade då rent ut, att det icke var i överensstämmelse med sanna förhållandet, utan att det var en osanning, som han kom med. Han hänvisade till att uppgiften kom från livsmedelsfiskalen i livsmedelsstyrelsen för Göteborg med omnejd. Ja, det var alldeles riktigt, att det förelåg en anmälan ifrån denne. Jag blev anmäld till åtal och också åtalad. Jag visste med mig, att deklARATIONEN var avlämnad. Då jag fick stämningen tänkte jag: har de för att komma åt mig, smusslat undan deklARATIONEN, som jag visste vara avlämnad — något kvitto hade jag icke; det får man aldrig. Jag tog reda på saken. På vederbörande byrå i Göteborg ligger det ena exemplaret av deklARATIONEN — deklARATIONEN avges nämligen i två exemplar — den andra hade skickats upp till Stockholm, upplystes där. Så är förhållandet. Så kommer en ovederhäftig tjänsteman och pekar ut lantmän för att de försöka undanhålla brödsäd från ransoneringsen, fast så icke är förhållandet och har jag under stora rubriker fått gå genom pressen härför. Nu vet jag icke, om kommissionernas tjänstemän äro så lata, att de icke bry sig om att taga reda på, hur det förhåller sig, eller om det är av oförmåga de icke kunna taga reda på ifrågavarande deklARATIONER, eller om det kanske är så, att de lockas av möjligen blivande andelar av böter. Hur det än är, är det lika förkastligt och kan icke försvaras, att man på det sättet trakasserar enskilda jordbrukare. Liksom man måste stanna i häpnad framför det faktum att dylika tjänstemän få sitta kvar med bibehållande av den polisfullmakt, som de av Konungens befallningshavande blivit utrustade med. Herr Kristensson sade, när han nu uppträdde, att producenterna komma med ovederhäftigheter och att ovederhäftig tidningspolemik förekommer allt som oftast. Ja, hur är det med herr Kristensson? Vilken är det som är ovederhäftig? Vilken har fört ovederhäftigt språk här i kammaren? Herr Kristensson började vid remissdebatten sitt angrepp gentemot producenterna och fortsätter i dag att komma med osanningar och ovederhäftigheter. Jag sade då till honom, att han skulle taga fram bevis, men det har han ej gjort. Det är bara en bonde, den behöver man icke taga hänsyn till! Bönderna hava orätt och skola alla misstänkas, anser han tydligen allt fortfarande. Om de nu icke hava fått annan utbildning än den som gives i folkskolan, kan det väl ändå tagas någon hänsyn till dem. Jag tycker åtminstone att skollärarna skulle

göra detta, förty annars är det icke något särdeles fint betyg, som herrarna giva sig själva.

Vidare sade herr Kristensson, när han nu tog denna folkhushållning-kommissionen och ransoneringsen i försvar: Var hade vi varit, om vi icke haft ransoneringsen? Ja, jag ber att få framställa en motfråga till herr Kristensson: Hur skulle det ha gått, om det hade blivit så, som herr Kristensson ville ha det? För ungefär ett och ett halft år sedan stod herr Kristensson på ett offentligt möte i Göteborg och talade bland annat om att lantbrukarna skulle hava 8 års straffarbete, om de icke skötte sig på det sätt som han förmenade de skulle göra. Ja, var skulle vi hava varit, om vi burat in alla lantbrukare och för närvarande haft dem borta från produktionen, vad skulle vi då haft att ransonera? Det är något som herr Kristensson kan lämna besked om ifall han förmår.

Det säges, att vi icke kunna komma med något positivt. Ja, det kan nog vara sant, det hela är som i ett stort virrvarr. Det blir liksom att gripa i luften, då det gäller denna stora apparat, med kommittéer, kommissioner och institutioner på alla håll, var man buggar in, och då är det icke gott för den enskilde. Sedan när man börjar försöka att taga på en fråga, så har den ändrats flera gånger om, och vederbörande kan alltid slingra sig undan och komma ifrån siken då de aldrig såsom bönderna stå till ansvar för sina handlingar. Jag tror i alla fall, att om vi skola komma till en rättelse här, så böra vi gå i den riktningen, att bönderna få lov åtminstone att som hittills gå lösa och få lov att hava sin frihet samt att få fritt utnyttja den på sin praktik grundade erfarenhet då det gäller produktionen, så att det icke blir någon sanning, något berättigat i att här använda ordet livegenskap. Jag tycker, att när jag skriver om min erfarenhet och säger, att det skall vara så och så mycket bönor per tunnland för att odlingen skall vara lönande, vilket jag särskilt hade forskat ut, det vara tråkigt att få det svaret: du får icke taga mer än så — fast jag kunde bevisa, att det var för galet. Det är som att komma till tals med Motvalls käring.

Sedan herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, uttråde:

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Alltsedan bondeförbundet gjorde sitt intåg här i kammaren, hava vi varje gång, som vi haft alla ringaste anledning diskutera speciellt folkhushållningskommissionen, fått en repetition i Jeremias klagovisor. Herr Månsson i Backa är den, som speciellt för lantmännens talan, när det gäller att jämlra sig i himmelens sky över hur fruktansvärt vi ha det ute på landet. Vi äro livegna, sade han i dag. Det sade han för en tid sedan, och det har han förmodligen sagt tjugotals gånger under sommarens valmöten, jag förmodar att det gjort sig utmärkt det där pratet på valmötena. Dock vill jag råda herr Månsson i Backa till, att innan han nästa gång för livegenskapen hos Sveriges bönder till torgs här i kammaren, studera livegen-

Aug. statens
lins-nedels-
kommission.
(Forts.)

skapens historia en smula. Om han det gör, skall han finna, att de förhållanden, under vilka svenska bönderna leva 1918, skilja sig högst betydligt från verklig livegenskap, och efter detta nyttiga studium hoppas jag, att vi slippa här i kammaren höra det talet vidare.

Den svenske bonden har en mycket stark självständighets-känsla, det känna vi alla. Med anledning därav känner han de nuvarande förhållandena såsom ganska tryckande. Men vi få å andra sidan icke glömma eller förbise, att vi jordbrukare få för närvarande dock priser för våra produkter, som aldrig tillförene. Beträffande nu det tvång, som vilar över lantmannen, vill jag säga att det huvudsakligast består däri, att han skall till staten inleverera, vad han kan undvara av brödsäd. Det kunna vi väl under nuvarande förhållanden icke finna vara så orimligt heller. När faktiskt importen omöjliggjorts, måste vi i första hand sörja för, att alla människor i detta land få åtminstone en viss daglig brödranson. Jag skulle vilja gratulera bondeförbundet, om vi hade följt dess råd och avskaffat alla restriktioner, avskaffat all ransonering, avskaffat folkhushållningskommissionen. Då skulle man med absolut visshet inom en månad haft oroligheter, kanske revolution i landet på grund av hungersnöd. Ty der är alldeles tydligt, att släpper man allt utan vidare löst, så köpa de förmögna, som hava råd att betala vad som helst, allt vad som finns av varor, lagra desamma, och så blir det ingenting över för den fattige som icke har råd att betala dessa höga priser. Därför tror jag, att vi kunna skatta oss lyckliga att vi i en tid som denna ha en genomförd ransonering. Vi skola också akta oss för, när vi rikta anmärkningar, ibland kanske befogade anmärkningar, mot det sätt, varpå folkhushållningskommissionen i vissa stycken sköter sitt mycket svåra värv, att gå längre än att med denna kritik försöka få avhjälpta dessa missförhållanden.

Nu är det på det sättet — det vill jag säga gent emot herr Sommelius, som å Skåneböndernas vägnar klagade över, att de icke fått sig tilldelad den fodersäd, som de enligt ransoneringsplanen skulle ha — att det har aldrig förväntat mig ett enda ögonblick, att det blev omöjligt för folkhushållningskommissionen att tilldela oss den fodersäd vi, enligt ransoneringsplanen, skulle ha.

Och detta därför — det är den erfarenhet jag har från mitt eget län — att så gott som var enda lantbrukare var berättigad att erhålla fodersäd från spannmålsbyrån, emedan hans egen ej räckte till. Jag har då i mitt stilla sinne undrat, hur det skulle bliva möjligt för folkhushållningskommissionen att distribuera fodersäd i distrikten, då alla skulle ha men ingen lämnar något. Det ställde sig påtagligen alldeles omöjligt. Vi veta, att skänningarna till punkt och pricka fullgjort sina leveranser till spannmålsbyråerna av brödsäd, men vi veta också att å andra sidan i vissa trakter av landet, där man företrädesvis odlar fodersäd, man icke inlevererat den fodersäd till folkhushållningskommissionen, som beräknats skola inlevereras. Det var ju alldeles klart, att därmed

så brast det hela; kommissionen blev komplett oförmögen att fullfölja den uppgjorda ransoneringsplanen. Den kunde i själva verket, herr Sommelius, icke göra mera at detta än at det regn, som icke fallit, och varöver herr Sommelius beklagat sig. Vi känna alla till, att herr Sommelius är en välmående man, som vill alla människor väl. Men folkhushållningskommissionen är ungefär lika oskyldig till att ransoneringsplanen ifråga om fodersåden brast, som till att vi hade mycket stark torka förra sommaren.

Vissa tecken tyda på att vi få uppleva en sådan torksommar till. Därför tror jag att vi böra hava klart för oss, att det går icke att bara klandra folkhushållning-kommissionen, utan man får nog lov att erkänna, att om den begatt vissa felaktigheter, så har den å andra sidan mycket stora förtjänster. Den har sørjt för att ingen människa här i landet behövt dö av svält trots en synnerligen knapp skörd förra sommaren. Det tycker jag är en så stor förtjänst, att vi få lov att överse med att vissa misstag hava begatts. Beträffande klandret över maximipriserna vill jag säga, att det väl icke är folkhushållningskommissionen som ensam är den ansvarige, om dessa vid vissa tillfällen icke varit så lämpligt och rätt avvägda.

Herr Månsson i Backa: Herr talman! Det har fällts åtskilliga skarpa yttranden i anledning av mitt föregående anförande; jag vill nu med endast några få ord bemöta desamma.

En anmärkning vill jag först skicka till de sälla jaktmarkerna, den nämligen att jag skulle hava varit med de syndare som deltog i bondetåget. Jag får upplysningsvis meddela, att jag icke var vidare sympatiskt stämd mot detta tåg och att jag icke deltog i detsamma. Jag hör således icke till de syndarna.

Det har vidare sagts, att jag icke blott en gång utan flera gånger påpekat, att bönderna äro livegna under den nuvarande regimen. Ja, vad skall man kalla den särställning bönderna nu intaga, skola vi likna den vid tvångsarbete, livegenskap, eller vad skola vi sätta för märke på den behandling de nu äro utsatta för? Det är det jag undrar.

Jag är delvis här förekommen av ett par föregående talare. Men jag upprepar: Är det icke en särställning jordbruket intager? Har någon gång det varit annat än svårigheter och oöverkomligheter, då det pekats på tvångsprissättning på industriens alster? Men när det gäller tvångsprisreglering av jordbrukets alster, är det inga svårigheter alls. — Varför är det inga svårigheter? Jag kommer då till den övertygelsen, att den svenske bonden är en så undermålig figur, att man kan göra med honom hur man vill. Jag kan icke komma till något annat resultat.

Naväl, tack vare denne bonde hava vi, låt vara knappt, haft vår näring. Vid angivandet av bondens ståndpunkt har jag i mitt föregående anförande i dag uttryckt, att det var synd om livsmedelskommissionen. Detta var ju ett uttryck av medkänsla, ja rent av ntav kärlek. Därför klandras jag. Det är ett bevis på hur dålig

Ang. statens
livsmedels
kommission.

(Forts.)

man anser bouden vara, det tycks vara generande med medkänsla från bondehåll. Det har, mina herrar, talats om nöden för den konsumerande allmänheten. Ja, jag erkänner villigt, att det finnes nöd. Det kommer att finnas nöd till och med under normala förhållanden. Det är dock förvånansvärt, att när det sättes tvangspriser på en sak, den därmed avsedda lindringen skall tillfalla likaväl den som har 1,000 kronors årsinkomst som den vilken har 50,000 kronors årsinkomst. Varför kan man icke reglera detta i någon mån, åtminstone i större grad än vad nu sker? Det finns ju årsinkomster, som kunna betala hur fabelaktiga summor som helst för de varor, som behövas. Det göres emellertid aldrig någon särskillnad emellan konsumenterna.

Sedan säges det, att vi icke komma med något positivt förslag. Det har delvis förut påpekats, och jag får som en föregående talare säga, att någon rättelse därvidlag i detta virrvarr är alldeles omöjlig. Varje gnista positivt förslag drunknar i denna ytterlighetsbehandling, men, som jag förut i mitt anförande påvisat, det står en ljusning vid horisonten, nämligen det koloniarbete, som nu tagit uppsving bland städernas konsumenter. I detta kunna vi hoppas finna rättelse. Då det blir flera armar som producera, sjunker priset undan för undan till normalt läge. Där skola vi kunna finna den positiva rädningen. När det produceras så mycket livsförnödenheter, att det blir överproduktion, blir det också underpris.

Man säger, mina herrar, gent emot oss lantbrukare, att vi sakna solidaritetskänsla. Än har, mina herrar, jordbrukaren icke strejkat, och han skall icke heller strejka. I och med det att det förhållandet inträffar, att vi bli många nog att producera livsmedel, står också vart land sig. Det är i denna positiva utveckling vi nu se ljusningen, och den skall också helt säkert rädda vårt land.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag skall bara be att få säga några få ord. Jag vill då först vända mig till den siste ärade talaren. Han talade nämligen om kärlek till kommissionerna. Om jag icke missminner mig, instämde han i herr Råfs anförande i dag, och jag vill verkligen fråga, om det andades någon högre grad av kärlek till kommissionerna, och om det andades någon högre grad av förståelse för kommissionernas svåra uppgift. Här hava herrarna i dag lyckats att av den lilla fjäder, som statsrevisorernas berättelse och statutskottets utlåtande här verkligen är, göra åtminstone en hel hög med feta höns, och jag undrar, om det icke varit klokare för hela sakens skull, ifall detta fått vara detta och man icke blandat in allt möjligt i detta sammanhang.

Jag vill på samma gång begagna tillfället att giva mitt erkännande åt herr Åkerlund. Jag tror, att Sveriges arbetare skola vara honom tacksamma för de ord han här nyss sade. Mig veterligen är han en av de första, som så pass tydligt och klart sagt ifrån, att även lantbrukarna få lov att fara varsamt fram, om de

skola kunna räkna på förstäelse från de övriga klasserna i samhället.

I detta sammanhang vill jag vända mig något mot herr Olofsson i Digernäs, som säger, att vi icke behöva nyodla, ty vi reda oss ändå. Att odla för industriens folk behöva vi icke bry oss om, menade han. Jag tror, herr Olofsson i Digernäs, att vi behöva varandra allesammans, och jag tror ej vi göra klokt i att utmana varandra på sätt som skett i dag ifrån särskilt den nya politiska organisations sida, som är i färd med att söka anhängare vid alla tillfällen, då det är möjligt att gå tillväga på det sättet, att man för en särskild klass' speciella talan.

Herr Olofsson talade något om industrikommissionen och nödvändigheten av att sätta maximipris på industriens alster. Då skall jag be att få erinra om, att från vårt håll mycket tidigt förts fram krav i den riktningen; men var funnos herrarna då? Jag tror icke, att vid det tillfället vi kunde räkna med så särdeles starkt understöd från det hållet. Nu vill jag säga, att alla råvaror gått upp i pris på ett sätt, som gjort, att det icke torde vara möjligt att astadkomma priser på det hållet, som äro ägnade att i avsevärd mån göra industriens alster billigare för lantmännen. Därtill kommer en sak, som man på det hållet i allmänhet glömmet, nämligen att man under inga förhållanden har köpt och under inga förhållanden kommer att köpa för hela sin inkomst industrialster, utan att bara en liten procent av vad man förtjänar går till det ändamålet. Jag har med dessa ord velat säga, att priserna på industrialster icke inverka så mycket, som man vill göra gällande då det gäller att göra propaganda för sin särskilda klass.

Ett litet exempel på vad som man ibland kan få höra. Jag var för några dagar sedan i min hembygd, och då träffade jag några bönder. Dessa beklagade sig över, att icke allt var alldeles lösläppt, så att priserna finge gå i höjden hur som helst. Då frågade jag en bonde, som jag talade med: Kan du verkligen klaga på hastigheten i prisuppskrivning på lantmannaprodukter? Vad kostar mjölken i denna trakt, vad kostar smöret, vad kostar äggen? Jag gick igenom hela raden av produkter och frågade: Kan du klaga på att takten icke är nog snabb? Han blev mig svaret skyldig. — Kan du sedan klaga över att hava suttit trångt, du, ditt hushåll eller dina djur, sådana som de se ut? Men gå ut och titta i industrisamhällena framför allt i storsädernas förstäder, iakttag hur arbetarehustrurna se ut, som fått väga och dela varanda matsmula, och kanske fått lägga sig hungriga, för att deras barn skulle få äta sig någorlunda mätta, innan de gingo till sängs. De hava ett annat utseende än ni, som haft den av er mycket klandrade förmånen att ha självhushåll, något som ni betraktat som ett alldeles oerhört ingiepp i edra angelägenheter. Enligt min uppfattning ligger saken på det sättet, att det är på bristande samhällssolidaritets vi hava att lägga största skulden, naturligtvis

Ang. statens
livsmedels-
kommission.
(Forts.)

också på den i och för sig själv mycket beklagansvärda stora bristen på varor.

Jag kan icke underlåta att nämna en sak till, då den i alla fall berörts här förut, och det är huru oerbört värdena på jord-egendomarna stegrats. I mitt närmaste grannskap ligger en liten egendom, som inköpts för 15—16,000 kronor samt en som köpts för 8—9,000 kronor. Den förra, som inköptes för några år sedan, har nu begärts 40,000 kronor för. Den andra egendomen säljes icke för 30,000 kronor. Då saluvärdena äro sådana, frågar jag: Finns det någon anledning säga, att det har varit alltför svåra tider för lantmännen? Jag vågar påstå motsatsen, och jag tror att om taxeringsnämnderna skulle fastställa de värden, som ägarna själva begärt för sina egendomar som taxeringsvärde, så skulle de nog få veta utav, att de begatt mycket svåra övergrepp mot dessa egendomsägare, n. b. från deras egen sida sett.

Låt oss se sanningen sådan den är. Det kan icke vara sunt att oupphörligen på alla sätt jaga upp prisskruven, framför allt icke att söka åstadkomma sådana höga värden, att det sedan blir en krasch, varav vi alla komma att taga skada.

Herr *Fast* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt lägga paragrafen till handlingarna.

§ 7 föredrogs härpå. Därvid anförde

Herr *Sommelius*: Herr talman! Att vi så ofta återkomma till livsmedelsfrågorna i denna kammare är väl icke att undra på, när det gäller spörsmål, som framkallas av dessa hänsynslöst uppskruvade priser på livsmedel i vårt land, dessa obefogade priser och grymma och omänskliga villkor vid allt varuutbyte. Det är väl icke att undra på, att kammaren med vaket öra lyssnar till vad som säges i dessa ärenden och försöker att om möjligt varna för följderna om man ej kan tvingas in i sundare förhållanden.

Vad som föranlett mig att i denna punkt göra en erinran är den omständigheten, att jag anser, att vad som här är påpekadt i § 7 i icke ringa mån har bidragit till varujobberi. Om herrarna taga del av ärendet ifråga, så skolen I finna, att tvenne firmor fått i uppdrag att distribuera det kaffe, som levereras till svenska allmänheten i s. k. brasilvikt à 60 kg. per säck. När det minuterar ut, visar det sig, att nästan i alla säckar finnes undervikt från 10 kg. och ända upp till 33 kg. per säck. Men betalningen har redan erlagts för 60 kilograms vikt i varje säck. Man har gjort anmärkning och erinring därom hos kommissionen, men köparna ha hänvisats till att i utförsäljningspriset inkalkylera den undervikt ifrågavarande parti kan ha haft. d. v. s. man uppmanar köparen att taga igen av konsumenterna sin viktförlust med höjning av priset. Där ha vi åter de arma konsumenterna.

Jag får dock säga, att det är underligt, att kommissionen kan vidtaga sådana åtgärder som att med vetskap om undervikt sälja kaffet såsom full vikt med 60 kg. per säck. Sådant tror jag, mina herrar, aldrig har kunnat utföras eller inträffa så länge handeln var fri. Det är först nu när densamma kommit under kommissionerna, som man kan tillåta sig sådana saker, och jag vill åtminstone vid detta tillfälle allvarligt protestera mot varje sådant försök att på icke redbart sätt avyttra varor. Jag anser detta icke kan vara en rättträdig handelsverksamhet, och jag vill mot detta inlägga min allvarliga protest i överensstämmelse med statsrevisorernas uttalande.

Vidare yttrades ej. Paragrafen lades till handlingarna.

§§ 8 — 10.

Lades till handlingarna.

§ 13.

Vidare föredrogos vart för sig bevillningsutskottets betänkanden: nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarande vid taxering med mera; och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning.

Utskottets förslag i dessa betänkanden biföllos.

§ 14.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, i anledning av herr Jönssons i Fridhill m. fl. motion, nr 235, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring av tillämpat förfarande vid anställande av postförare å landsvägslinjer och lantbrevbärare.

Ang. avskaffande av entreprenadsystemet vid lantbrevbärarens ordnande.

Uti en inom andra kammaren av herr Jönsson i Fridhill m. fl. väckt motion, nr 235, som för förberedande behandling hänvisats till kammarens tredje tillfälliga utskott, hade motionärerna hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och i vilken utsträckning det nu använda förfaringssättet med kontrakt och utbudande på entreprenad vid anställandet av postförare å landsvägslinjer samt lantbrevbärare kunde avskaffas och ersättas med annan anställningsform, samt därefter vidtaga de åtgärder, som av denna utredning kunde föranledas.

Ang. avskaf-
fande av en-
treprenad-
systemet vid
lantbrevbärin-
gens ordnande.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att andra kammaren måtte i anledning av ovanberörda motion för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och i vilken utsträckning det vid antagande av postförare och lantbrevbärare nu tillämpade entreprenadsystem kunde avskaffas, ävensom vidtaga de åtgärder, som härav kunde föranledas.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Winkler*, vilken ansett, att utskottet bort hemställa, att ifrågakarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Winkler*: Herr talman, mina herrar! Det har i detta utskottsbetänkande av andra kammarens tredje tillfälliga utskott föreslagits en skrivelse till Kungl. Maj:t, vari begäres en utredning, huru man på bästa sätt skulle kunna avskaffa det nu tillämpade entreprenadsystemet vid antagande av postförare och lantbrevbärare eller rättare sagt de av generalpoststyrelsen tillämpade bestämmelserna för avlöning av lantbrevbärare och postförare. Förhållandet är det, att tvenne liknande motioner ha väckts tidigare i riksdagen nämligen 1915 och 1917. De ha endast varierat något till sitt innehåll, men i huvudsak har det gällt samma fråga. Vidare ha även under innevarande år väckts tvenne motioner, den ena av herrar *Anderson* i *Knäpasjö* och *Mossberg*, som behandlats av första särskilda utskottet, vilket med anledning av vad generalpoststyrelsen skrivit till utskottet hemställt att låta vid saken bero. På samma sätt är det en annan motion, som väckts av samma person, som väckt den föreliggande motionen, nämligen herr *Jönsson* i *Fridhill* jämte en del andra ledamöter av kammaren, och den har varit remitterad till samma utskott, som behandlat detta ärende. I den frågan har även utskottet hemställt, att motionen — det var motionen nr 229 — icke måtte föranleda någon åtgärd, med anledning av att man även här fann, att de av generalpoststyrelsen lämnade förklaringarna voro fullt tillfredsställande.

Den nu till behandling förevarande motionen innefattar en hemställan, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och i vilken utsträckning det nu använda förfaringssättet med kontrakt och utbudande på entreprenad vid anställandet av postförare å landsvägslinjer samt lantbrevbärare kunde avskaffas och ersättas med annan anställningsform, samt därefter vidtaga de åtgärder, som av denna utredning kunde föranledas.»

I motionen sägs det, att det kan givas sådana fall, då entreprenadsystemet fortfarande behöver bibehållas, men generalpoststyrelsen har i skrivelsen till utskottet tydligt sagt ifrån, att det icke förhåller sig så, som av motionärerna framhållits, att ingen kan erhålla löneförhöjning utan att uppsäga sitt med generalpoststyrelsen ingångna kontrakt. På sid. 14 och 15 sammanställs en

utförlig tabell, huru förhållandena gestalta sig och på sid. 16 återfinnes ett sammandrag, varav framgår, att i icke mindre än 1,008 fall åt gående lantbrevbärare, i 83 fall åt gående postförare, i 119 fall åt åkande lantbrevbärare och i 298 fall åt åkande postförare, alltså sammanlagt i 1,508 fall under tiden 1914 t. o. m. 1918 beviljats löneförhöjning, vilken sammanlagt uppgår till icke mindre än 279,503 kronor. Vidare sägs det, att det finns ett undantag för vad i motionen påpekas, då det nämligen förhåller sig så, att entreprenadförfarandet i egentlig mening icke tillämpas vid lantbrevbärarnas anställande, utan att man numer annonserar på orten, att den eller den platsen är ledig och lämnar för utförandet av uppdraget en viss ersättning, och så infortrar man ansökan av dem som reflektera på platsen, varefter man tager den för ändamålet lämpligaste, alldeles som motionärerna påpeka att man bör förfara. Det gives emellertid, säger generalpoststyrelsen, vilket även i motionen framhålles, sådana tillfällen, då endast en liten del av en persons arbetsdag toges i anspråk för brevbäringen, varför man anser det lämpligt att utlämna denna postföring på entreprenad. Det anser generalpoststyrelsen, att man fortfarande vid åtskilliga tillfällen bör ha rättighet att göra.

Jag anser därför att denna skrivelse icke borde komma till stånd, och att det blir precis samma resultat som vid tvenne föregående tillfällen, då andra kammaren ifrågasatte en skrivelse och denna ej kom till stånd, därför att den icke godkändes av första kammaren. Jag anser, att det icke finns det ringaste underlag för avlåtande av en dylik skrivelse, i vilken generalpoststyrelsen är i full samstämmighet med utskottets mening som motionärernas, med undantag av att utskottet här säger: »Av generalpoststyrelsens i ärendet avgivna utlåtande framgår, att styrelsen ägnat en erkännansvärd uppmärksamhet åt de i motionen omförmälda befattningshavares ställning samt att styrelsen vidtagit åtgärder för att bereda dem förbättrade löneförhållanden, något som utskottet även anser vara av omständigheterna påkallat.»

Men så säger utskottet: »Men å andra sidan har utskottet icke av generalpoststyrelsens utlåtande kunnat erhålla en klar uppfattning om, huruvida styrelsen avsett, att genom den påtänkta åtgärden entreprenadssystemet skulle komma att definitivt avskaffas.» Det är ju just vad icke motionärerna förutsätta. Generalpoststyrelsen anser, att samtliga de påpekade olägenheterna äro förut avhjälpda och den säger vidare, att då man riktigt fått genomförd den löne reglering, som man håller på med och även tagit hänsyn till den rådande dyrtiden, så skall det komma att vidtagas ändring i lönevillkoren även för sådana personer, som varken genom uppsägning av sina kontrakt eller genom skriftlig framställning anhållit om löneförbättring, d. v. s. det skall komma att tillämpas även på sådana, som icke hittills kommit i åtnjutande av löneförhöjning eller ens ifrågasatt sådan.

Jag anser, att det icke finnes ringaste anledning för kammaren att för sin del besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t och jag hem-

Ang. avskaffande av entreprenadsystemet vid lantbrevbärarnas orolande.

(Forts.)

Ang. avskaf-
fande av en-
treprenad-
systemet vid
lantbrevbärin-
gens ordnande.

(Forts.)

ställer om avslag till såväl utskottets utlåtande som den föreliggande motionen.

Herr Hedin: Herr talman! Då jag inom utskottet haft en avvikande mening mot den vartill utskottet kommit men icke närvarit vid justeringen, så har jag icke varit i tillfälle att instämma i herr Winklers reservation. Jag begärde därför ordet för att påpeka, att jag anser, att den begäran motionärerna framlagt är genom generalpoststyrelsens förklaring tillmötesgången så långt jag anser den bör tillmötesgås. Motionärerna ha ju talat om att de önska, att förslag skall framläggas rörande vad de personer skola avlönas med, som vilja åtaga sig detta arbete med lantbrevbäringen. Ja, generalpoststyrelsen har ju sagt, att den ämnar göra det, men motionärerna hava en ändå längre gående önskan, som också tycks hava föresvävat utskottet, och det är, att det skulle omöjliggöras för vederbörande spekulanter att bjuda under för att komma åt ett arbete, som de kanske äro i stort behov av. Det kan vara en möjlighet, att det icke bara är kvalifikationerna utan även behovet, som bör tagas hänsyn till. Det är denna sak jag vill särskilt understryka.

Utskottet säger här: »Skulle detta vara fallet, lärer åtgärden ifråga icke innebära någon garanti emot, att postverket ändock i vissa fall kunde komma att tillgodogöra sig personers arbete emot uppenbar underbetalning och emot de härav föranledda vådorna.» Jag vill säga, att det behöver icke alls vara fråga om några vådor och icke heller om någon underbetalning, utan det kan helt enkelt vara ett stort behov för en person att skaffa sig detta arbete, en person, som är mycket lämpad för postbäring och postföring. Jag skulle kunna visa upp rätt många exempel från vår ort, där det har förenats både kvalifikationer och behov, och då har det blivit möjligt för dem att komma åt ett sådant arbete genom att gå under med en tiöring eller tjugufemöring efter omständigheterna. Skulle det nu gå som utskottet tänkt sig, så skulle postverket bindas i sin beslutanderätt här och endast få taga hänsyn till kvalifikationerna men icke kunna reglera detta även med hänsyn till behovet för vederbörande att få detta arbete. Det är det jag velat särskilt påpeka som en omständighet, som jag anser ömmande och som gör att det är av behovet pakallat, att postverket får behålla den rättigheten.

Således anser jag icke, att motionärerna böra tillmötesgås längre än vad utskottet kommit till här i sin motivering, och under sådana förhållanden är det givet, att jag icke kan gå med på ett bifall till motionen utan måste yrka avslag på såväl motionärernas som utskottets förslag. Jag vill i stället förena mig med herr Winklers reservation, som i huvudsak giver uttryck åt min uppfattning. Men jag har velat kraftigt understryka det förhållandet, som jag anser nödvändigt, att det göres möjligt för behövande personer att få sådant här arbete och att icke vägen stän-

ges för dem, utan att de kunna genom att underbjuda något få ett arbete som de behöva.

Med detta ber jag att få instämma i herr Winklers reservation.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman mina herrar! Såsom den förste ärade talaren framhöll, har denna fråga varit före vid såväl 1915 som vid 1917 års riksdagar. Det utskott som då hade att behandla frågan, hade tillstyrkt en skrivelse i den riktning, som motionärerna avsågo, och andra kammaren biföll också detta utskottets förslag, medan första kammaren för sin del icke biträdde detsamma. För den skull har sålunda någon riksdagskrivelse i motionärernas syfte icke kommit till stånd. Det oaktat har, som också den förste ärade talaren framhöll, generalpoststyrelsen vidtagit vissa åtgärder i riktning att mildra olägenheterna av det system i fråga om anställande av lantbrevbärare, som har varit gällande. När vi haft att behandla frågan inom utskottet, ha vi ansett, att skulle nu andra kammaren icke vidhålla den uppfattning, som tidigare av kammaren har intagits, så skulle det kunna befaras, att generalpoststyrelsen skulle anse, att man icke längre borde fortsätta med att reformera detta system, som generalpoststyrelsen under senare tiden verkligen har gjort.

Dessutom har utskottet ansett, att generalpoststyrelsen har i sitt yttrande allenast yttrat sig om en del av den fråga, som här föreligger till behandling, nämligen frågan om platsernas utbjudande på entreprenad och ersättningen för desamma. Om den andra delen, som motionärerna här påyrka, nämligen utredning huruvida det nu använda förfaringssättet med kontrakt och utbjudande på entreprenad vid anställandet av postförare å landsvägslinjer samt lantbrevbärare kunde avskaffas, har generalpoststyrelsen icke alls yttrat sig. För min del måste jag säga, att även om jag anser, att det är av behovet påkallat att snarast möjligt avskaffa själva entreprenadväsendet på detta område, så anser jag det vara lika berättigat, att själva anställningsformen i ett stort antal fall blir annorlunda än vad hittills varit förhållandet. Det torde vara påtagligt, att en stor del av dessa lantbrevbärare ha en tjänstgöringstid, som ganska nära sammanfaller med den, som är den normala för den inom postverket fast anställda personalen, den personal som är uppförd på ordinarie stat, och det förefaller mig sålunda ligga stor vikt därpå, att utredning snarast åvägabringas för att undersöka, huruvida icke en stor del av dessa lantbrevbärare skulle kunna ersättas med i postverkets tjänst anställd ordinarie personal. Ur dessa synpunkter har utskottet ansett, att motionärernas yrkande här bör bifallas.

Jag vill ytterligare säga ett par ord med anledning av vad den sista ärade talaren anfört. Herr Hedin har ju för sin del velat hävda, att han anser det vara riktigt, att om en person har behov av arbete, så skall denne person genom att underbjuda eventuella konkurrenser kunna erhålla en plats som lantbrevbärare.

*Ing. avskaf-
fande av en
treprenad-
systemet vid
lantbrevbärin-
gens ordnande.*

(Forts.)

*Ang. avskaf-
fande av en-
treprenad-
systemet vid
lantbrevbärin-
gens ordnande.*

(Fortis.)

Här beröres just kärnpunkten i motionärernas uppfattning, nämligen att de vilja förhindra, att personer, som måhända ha behov av arbete, skola underbjuda varandra och således utföra ett arbete för en oskäligt låg avlöning. Detta herr Hedins uttalande står sålunda i direkt strid mot den mening, som utskottet i sitt utlåtande har uttalat, och för min del anser jag, att vad han här framhållit snarare talar för ett bifall till utskottets förslag än det som han ville, nämligen att man skulle stanna vid att godtaga utskottets motivering men komma till ett avstyrkande i själva klämman.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Jönsson i Fridhill: Herr talman, mina herrar! Frågan om en lämpligare anställning-form och förbättrade avlöningsvillkor för postförare och lantbrevbärare har, som en föregående talare erinrat om, varit föremål för riksdagens prövning två gånger under de senaste åren utan positivt resultat. Och jag har även tidigare under denna riksdag för egen del haft tillfälle att framhålla den betryckta ställning våra lantbrevbärare befinna sig i. Jag väckte nämligen en motion, som gick ut på att de skulle kunna tilldelas dyrtidstillägg på samma sätt som statstjänare i egentlig mening, men detta stötte ju, som kammaran vet, på det motståndet, att de icke kunde betraktas som sådana, och under sådana förhållanden kunde icke heller något dyrtidstillägg beviljas.

Herr Winkler framhöll i sitt anförande, att det uttalande, som blivit gjort av generalpoststyrelsen, är alldeles tillfyllest. för att motionärerna och utskottet skulle vara nöjda därmed. Densamma har uttalat som sin uppfattning, att det är nödvändigt, att någonting göres för att hjälpa dessa betryckta arbetare. Jag vill villigt erkänna, att om vad generalpoststyrelsen här uttalat realiserats, nämligen att deras ersättning höjdes med 50 %, så vore därmed mycket vunnet.

Det är ostridigt, men jag vill också säga, att den tacksamhet man har att känna inför dessa utsikter hade varit ofantligt mycket större, om generalpoststyrelsen t. ex. i början av föregående år vidtagit liknande åtgärder, ty det kan icke bestridas, att det är knappast någon klass av arbetare i vårt land, som arbetat mot så oerhört lag ersättning som vara lantbrevbärare. Jag nämnde vid det föregående tillfället exempel på den ersättning, som utgår till lantbrevbärare. Jag skulle kunna fortsätta med exempelsamlingen och nämna, att jag känner en lantbrevbärare, som har en ersättning av 1 krona 75 öre om dagen för en sträcka av 24 km., d. v. s. 12 km. fram och tillbaka. En annan återigen har 1 krona 80 öre om dagen för 22 kilometers vägsträcka. Han fick i fjol ersättningen höjd från 1 krona 60 öre till 1 krona 80 öre alltså med 20 öre om dagen. Och jag har fått från lantbrevbärarhåll åtskilliga brev, som tydligt tala för att någonting bör göras snart och kraftigt och tillfyllest.

Generalpoststyrelsen har infordrat vissa uppgifter från socialstyrelsen för att undersöka, vilken avlöning som är den vanliga för gro. arbetare på landsbygden, och med detta som utgångspunkt ansett sig böra ställa lantbrevbärarna på ungefär samma nivå. Man har konstaterat, att om de finne en tillökning av 50 % på den förutvarande avlöningen, skulle de ha anledning känna sig nöjda. Jag tror för min del, att man får gå ut ifrån, att denna lantbrevbärarkar förut arbetat för en i allmänhet så låg ersättning, att de icke kunna vara nöjda med detta ifrågasatta tillägg av 50 %. De skulle därigenom komma upp till en avlöning, framhåller generalpoststyrelsen, av 42 öre i medeltal per timme. Men om man tänker på, under vilka omständigheter dessa arbetare utföra sitt uppdrag, så veta vi, att om de än icke använda mer än 6 å 7 timmar för detsamma, så är i varje fall dagen förspild, och om deras ersättning utgår med 42 öre per timme, så komma de ändå icke upp till större dagavlöning än något över 2 kronor, och det är ju orimligt, att i vår tid begära att människor skola utföra arbete för sådan ersättning.

Då denna fråga tidigare varit före i andra kammaren, har kammaren alltid fattat beslut i enlighet med utskottets förslag. Så var fallet 1915 och 1917. Första kammaren har haft en annan mening, såsom framgår av utlåtandet på sid. 6, där ur första kammarens utskotts yttrande citeras följande: »På grund härav synes det utskottet som om det nuvarande systemet i avseende på dess förmåga att smidigt anpassa sig efter de lokala förhållandena, är tillfredsställande och överlägset det av motionärerna påyrkade.»

Jag förstår så innerligt väl, att de som leva i städerna — t. ex. herr Winkler som bor i en sådan stad som Malmö — där de ha alldeles förträffliga postala förhållanden, ha ofantligt svårt att sätta sig in i, dels under vilka vidriga omständigheter dessa lantbrevbärare arbeta och dels huru viktigt det är, att även landsbygdens befolkning hålles å jour med dagsbändlerna och får sin post tillfredsställande ordnad. Det är så i vårt land på många ställen, att kommuner och enskilda få offra högst betydande belopp för att få en något så när tillfredsställande postföring. Och jag vill också tillägga, att vi i dag talat om våra kommissioner och vad därmed har sammanhang, och det är uppenbart, att deras verksamhet har medfört att dessa lantbrevbärare blivit överlupna med en kolossal mängd trycksaker, som de aldrig tänkt att de skulle få att göra med, då de antogo sitt kontrakt. De hava sålunda fått en högst betydande ökning i sitt arbete under de senaste åren. När man ser, vilka kolossala mängder broschyrer, trycksaker, kort och blanketter, som skola delas ut i våra bygder till livsmedelsnämnder och dylika myndigheter, så får man säga, att väskornas bördä vuxit högst betydligt de senaste åren. Därför menar jag, att det är synnerligen rimligt, att de jämväl ur denna synpunkt snarast möjligt få ökad ersättning för sitt ökade arbete.

Det kan ju sägas, att om de få denna tillökning i ersättning

*Ang. avskaf-
jande av en-
treprenad-
systemet vid
lantbrevbärin-
gens ordnande.*

(Forts.)

Ang. avskaffande av entreprenadsystemet vid lantbrevbärarens ordnande.

(Forts.)

gen av 50 %, så skulle deras ställning i viss mån bli förbättrad, men å andra sidan hava vi genom ett instämmande i vad generalpoststyrelsen här framhållit icke därmed kommit ifrån vad vi innerst syfta till, nämligen att det icke skall vara möjligt att i tävlan om dessa befattningar vederbörande aspiranter underbjuda varandra. Vi hava därmed icke fått bort det s. k. entreprenadsystemet. Det finns visserligen genom nuvarande system den fördel, som herr Hedin fann så betydelsefull, att personer som icke duga till någonting annat kunna komma i åtanke för sådana här uppdrag. Men över huvud taget tror jag det vore ofantligt mycket värdefullare, om det av generalpoststyrelsen eller vederbörande postdirektör i varje särskilt fall bestämdes en viss ersättning, att utgå säsom minimum till dessa lantbrevbärare. Jag är övertygad om att det skulle kunna ordnas på ett ofantligt mycket bättre sätt, om en utredning komme till stånd. Det är naturligtvis uppenbart också, att i ett land som vårt med de högst olika förhållanden, varunder dessa lantbrevbärare arbeta — på många håll utföra de ju sitt arbete endast som en bisyssla, på andra åter som varannandagsarbete och på andra ställen kräver sysselsättningen flera dagar för varje posttur — så kan ett enhetligt system knappast ifrågasättas. Men jag håller dock för min del före, att frågan är så ofantligt betydelsefull för dessa postförare och lantbrevbärare, att någonting måste göras för att förbättra deras ställning. Och jag vill särskilt understryka följande uttalande av generalpoststyrelsen, som jag anser vara bland det värdefullaste i hela dess yttrande:

»Sedan denna allmänna förhöjning av ersättningen genomförts, har generalpoststyrelsen även för av-ikt att, i all den man så lämpligen kan ske, vid kungörandet av ledig syssla av nu ifrågavarande slag samtidigt låta angiva den ersättning, som enligt ovan angivna grunder bör för befattningen utgå.»

Jag tror för min del, att det icke är stora utsikter för att första kammaren i år skall bifalla det föreliggande förslaget, men jag ber att få nämna, att jag i går mottog ett brev från en lantbrevbärare som bland annat skriver: »Om jag ägde en Demostenes' eller Ciceros' vältalighet, skulle jag försöka att övertyga dem i första kammaren om att det är nödvändigt, att giva lantbrevbärare bättre avlöning». Och jag vill för min del säga, att dessa utlovade 50 % skulle hava varit välbehöfliga under fjolåret, men de torde för innevarande år knappast räcka till för att ställa dessa lantbrevbärare nagorlunda i nivå med andra arbetare, som hava att utföra med deras jämförligt arbete.

Jag ber att få yrka bifall utskottets förslag.

Herr vice talmannen Hamilton: Jag har begärt ordet för att uttala, att denna kammare borde vara enig därom — med undantag måhända av ett par reservanter — att den form, som postverket tillämpar vid anställning av lantbrevbärare, är synnerligen olycklig, då de nämligen anställas på entreprenad och den lägst

hjudande ofta antages. Herr Hedin framhöll fördelarna av att en sysslolös person skulle få sysselsättning. Det är ju riktigt, men jag hemställer likväl, om det kan vara värdigt staten att fortgå på ett dylikt svältsystem, eller att underbetala dem som arbeta i statens tjänst.

*Ang. avskaf-
fande af en-
treprenad-
systemet vid
lantbrevbäring-
ens ordnande.*

Porto.

Herr Winkler har naturligtvis icke reda på förhållandena på landsbygden. Om t. ex. i Malmö stad brev bäringen utlystes på entreprenad och personer, som äro i den situationen, att de äro på väg att flytta in på fattighuset, skulle få denna brev bäring, så tror jag icke han skulle finna det lämpligt. Har man icke då rättighet att yrka på, att de som utföra samma arbete på landsbygden också få ordentlig betalning för vad de göra? Generalpoststyrelsen hade ju lovat, att förhållandena komma att förbättras och sagt, att i varje fall minimiavgifter komma att fastställas. Den har också i sitt utlåtande framhållit några timlöner, men jag tror icke man kan betala detta arbete per timme. Om en lantbrevbärare t. ex. har att gå två å tre mil om dagen på sin sträcka och han utför detta på fem å sex timmar samt härför skulle få betalning per timme för fem å sex timmar om dagen, så skulle han få en mycket dålig avlöning. När han gått sina två å tre mil, så har han säkerligen fått tillräckligt med arbete för den dagen och orkar just icke utföra mycket annat arbete för att skaffa sig extra inkomst.

Det är icke endast på postens område, som staten betalar svältlöner, utan telegrafstyrelsen har infört ungefär samma system, när det gäller telefonerna på landsbygden. Telefonstationsföreståndarna hava i jämförelse med motsvarande befattningshavare i våra städer mycket dålig avlöning, en usel avlöning och en avlöning, som jag icke anser vara värdigt svenska staten att giva.

Jag tycker det är synnerligen beklagligt, att denna fråga icke kommit längre på grund av första kammarens motstånd, men andra kammaren åtminstone borde vara på det klara med, att några svältlöner bör staten icke betala.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Berg i Munkfors: Herr talman! Jag ber att få uttala mitt livliga instämmande i motionärernas yrkande och vill på samma gång framställa en varning till kammarens ärade ledamöter att icke lystra till locktonerna från herrar Winkler och Hedin för att skaffa fram billig arbetskraft. Det är icke värdigt en riksförsamling att gå med på ett sådant förslag, utan det gäller i detta fall som i så många andra, då det begatts orättvisor, att söka rätta detta. I fråga om lantbrevbärarna har det begåtts orättvisor. Generalpoststyrelsen har sannerligen icke varit någon god arbetsgivare utan skött detta synnerligen illa. Jag känner mycket väl till lantbrevbärarnas förhållanden och det system, som använts sedan lång tid. Det är under all kritik, och det är ställt på det sättet, att det måste bliva ett underbjudande, även om man försöker i någon mån reglera det. Jag känner lantbrevbärare i min

Ang. arskaf-
lande av en-
treprenad-
systemet vid
lantbrevbärin-
gens ordnande.

(Forts.)

hemtrakt, som få gå nästan hela dagen i ur och skur och hava 2 kronor 75 öre per dag. Under dessa fruktansvärda tider går det, som varje människa förstår, icke att leva på en sådan inkomst. Det är helt enkelt en skam för statsverket — även om det nu särskilt gäller postverket, som sköter om detta — att man låter det vara på det sättet som det är, och det duger icke med undanflykter, som generalpost-styrelsen här gör, och säga, att åtgärder vidtagits och komma att vidtagas, utan det är bäst att besluta någonting, så att det blir effektivt.

Jag ber således, herr talman, att få instämma i motionärernas framställning.

Herr Winkler: Jag har icke sagt, att jag på något sätt skulle vilja motsätta mig högre betalning till lantbrevbärare och ännu mindre att jag, som herr vice talmannen ville göra gällande ansåg det lämpligt med svärtlöner, utan jag har endast talat om vad som här verkligen föreligger, nämligen en motion, som, såvitt jag kan bedöma, är helt och hållet byggd på missuppfattning av huru man gar till väga vid anställande och avlöande av ifrågavarande personal. Icke heller är det tal om att brevbäringen icke är bättre ordnad i städerna. Där hava vi ju posten fritt hemburen flera gånger om dagen och allting bekvämt. Det är icke fråga om att icke jag unnar landsbygden en god expediering av postärendena. Nu har av herr Jönsson i Fridhill påpekats, att enskilda personer fått ofra pengar för att få en god brevbäring till stånd. Ja, det står icke alls talat om i motionen. Jag vet många ställen, där man vill ha en ny poststation eller möjligen en brevbäringstur mer i veckan än förut. Men då får kommunen eller enskilda träda emellan för att göra det bärigt för generalpoststyrelsen att ordna denna brevbäring. Men det är icke det motionen här gäller.

Icke heller kan jag förstå, vad vi i denna debatt hava att göra med sådan direkt underbetalning och orimligt låga ersättningar för detta arbete, som här talats om. Det har nämnts, att det skulle betalas så litet som 1 krona 80 öre för gångbud, som bär tunga postväskor 24 eller 22 kilometers väglängd. Om så upprörande förhållanden verkligen föreligga, så anser jag icke endast att den ifrågavarande brevbäraren bör kunna med stor lätthet få det ändrat genom att vända sig till generalpoststyrelsen, utan även att de personer, som bo på orten, böra kunna fästa uppmärksamheten på saken och få den rättad. Här är emellertid alldeles tydligt sagt ifrån av generalpoststyrelsen, att allt vad motionärerna avse och önska, redan tillämpas, och då kan jag för min del fortfarande icke förstå, vad det skall tjäna till att besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t, ty det kan väl aldrig vara meningen, att vi här i riksdagen skola börja fastställa avlöningar i varje särskilt fall för lantbrevbärare t. ex. i Munkforsstrakten eller i Kritisansstadstrakten, där herr Jönsson i Fridhill bor. Utan här är det fråga om ett principuttalande, och det skulle väl vara, att

andra kammaren icke kan gilla ett förfaringssätt, att för den handelse en person, som bär brev eller transporterar post på landet, skall kunna få sin avlöning höjd, så skall han nodgas säga upp sitt kontrakt. Sa upplystes också till en början inom utskottet att förhållandena voro. Men när vi fingo denna skrivelse från generalpoststyrelsen, som klarlägger förhållandena så funno vi att det icke var fallet. Hade det varit det verkliga förhållandet, så skulle jag hava varit den förste att ansluta mig till motionen, och om generalpoststyrelsen så illa tillgodoser sina tjänstemäns rimliga anspråk, så borde riksdagen ingripa. Men så är icke förhållandet. Det är icke så, att man utbjuder dessa platser till de äst bjudande, åtminstone icke alltid. Generalpoststyrelsen säger på sidan 15 i föreliggande utlåtande uttryckligen ifrån, att man ej tager det lägsta anbudet, utan framför allt tager man i betraktande vem som är lämpligast för postbäringen, och om ett anbud anses vara ett underbjudande av det verkliga värde, som arbetet i fråga har, så reflekterar man icke alls på det. Jag anser därför, att hela denna motion och den skrivelse, som utskottet fordrar, är ett slag i luften. Därför ber jag att ännu en gång få yrka avslag.

Ang. avskaffande av entreprenadsystemet vid lantbrevbäringens ordnande.
(Forts.)

Herr vice talmannen Hamilton: Herr Winkler har nog icke rätt. Jag känner väl till en del kontrakt, som äro gällande för lantbrevbärare på min ort, och jag får säga, att de löner, som betalas till dem i nuvarande stund, äro rena svältlöner. Herr Winklers uttalande torde därför bero på att han icke känner till de verkliga förhållandena.

Herr Winkler säger, att man kan tänka sig, att kommunerna böra lämna bidrag, men herr Winkler, varför skola landskommunerna bidra till lantbrevbäringen, då stadskommunerna ingenting göra därvidlag, utan det är staten som där avlönar helt och hållet? Varför skola icke lantbrevbärarna få sin ordentliga avlöning av staten? Det är sannerligen i hög grad önskvärt att postverket ingår på ett helt annat system och avstår från det s. k. entreprenadsystemet.

Herr Jönsson i Fridhill: Herr talman! Det är ju alldeles uppenbart, att generalpoststyrelsen vill tillse, att verkets överskott blir så rundligt som möjligt. Jag tror i varje fall, att då vi betänka, att fjolårets poströrelse lämnade ett överskott på nära 9 miljoner kronor, hade det icke varit för mycket begärt, att generalpoststyrelsen ställt om, att dessa lantbrevbärare hade i många flera fall, än som skett, fått ökad avlöning. Om vi skulle bifalla reservationen eller herr Winklers yrkande, skulle andra kammaren för sin del hava godkänt de synpunkter, som generalpoststyrelsen framfört. Vi skulle alltså hava uttalat oss för att en tillökning av 50 procent till den avlöning, som lantbrevbärarna hade vid kristidens inbrott, skulle vara tillräcklig. Jag tror icke, att en dylik synpunkt kan vara riktig. Jag har här ett brev, som jag

Ang. avskaf-
fande av en-
treprenad-
systemet vid
lantbrevbärin-
gens ordnande.

(Forts.)

vill komplettera de förut lämnade upplysningarna med. En förut nämnd lantbrevbärare, som för närvarande har 1 krona 75 öre i ersättning för den väglängd han har att tillryggalägga, har fått förhöjning från 1 krona 25 öre till 1 krona 75 öre. Jag framställer den frågan till herr Winkler och till andra, som se en lantbrevbärare utföra sitt uppdrag under vidriga väderleksförhållanden vintertiden i snö och slask, i ur och skur, om det är en rimlig ersättning, som utbetalas till dessa lantbrevbärare, även om de skulle komma i åtnjutande av 50 procents tillökning. Nej, det är långt ifrån, att lantbrevbärarna i stort sett ha anledning att vara nöjda, även om denna ökning på 50 procent tillerkännes dem. Jag skulle vilja tillägga, att man hade kanske i viss mån kunnat förstå välviljan, om generalpoststyrelsen hade vidtagit den ifrågasatta åtgärden i början av fjolåret. Om lantbrevbärarna då kommit i åtnjutande av ifrågasatt förhöjning å sin förutvarande avlöning, då hade man kunnat säga, att de i viss mån kunnat känna sig tillfredsställda. Men med de alltjämt stegrade priserna på allting, när vi veta, att ett par skosulor gått upp från 2 till 8 kronor och allt annat i proportion därefter, så måste vi också inse, att det föreligger ett synnerligen stort behov av att förhöjningen av ersättningen tages till ganska betydligt, så att dessa lantbrevbärare beredas en mera männi-kovärdig existens.

Jag kan således icke komma ifrån, att det bör vara andra kammaren angeläget att gå på bifall till utskottets föreliggande förslag, på samma sätt som tidigare skett.

Jag yrkar fortfarande bifall.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivias första kammaren.

§ 15.

Upplästes följande till kammaren inkomna dödsbevis:

Att Daniel Persson med nedanstående ålder: 68 år. 2 månader, 14 dagar; civilstånd: gift; samhällsställning: riksdagsman, f. d. talmän i andra kammaren; bostad: Tällbergs by, Leksands församling, avled i sitt hem den 24 maj 1918, kl. 5,15 f. m.; intygar härmed

Leksand den 24 maj 1918.

J. A. Ekelund,
t. f. provinsialläkare.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren att jämlikt § 28 riksdagsordningen till Konungen ingå med anmälan om den in-

om kammaren uppkomna ledigheten; och blev ett i sådant avseende på förhand uppsatt skrivelseförslag, som nu upplästes, av kammaren godkänt.

§ 16.

Avgåvos nedannämnda motioner, nämligen av:

herr *Engberg*, nr 468, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 409, angående reglering av avlöningsförhållanden m. m. för personal vid statens hospital och asylter;

herr *Gylfe*, nr 469, i anledning av samma proposition; och

herr *Berg* i Staby, nr 470, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 409;

herr *Sjöström m. fl.*, nr 471, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 407, angående tillfälliga lönetillägg till tjänstemän i tullverket m. m.;

herr *Bärg* i Katrineholm *m. fl.*, nr 472, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 382, angående tillfällig lönerreglering för tjänstemän vid postverket m. m.;

herr *Åkerlund*, nr 473, med förslag till lag om inskränkning för viss tid i rätten att erhålla ägostyckning och verkställa jordavsöndring i södra och mellersta Sverige;

herr *Magnusson* i Skövde *m. fl.*, nr 474, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 439, med förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring m. m.: samt

herr *Vennerström m. fl.*, nr 475, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 418, angående statsbidrag till väganläggningar m. m.

Samtliga dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial, nr 16, i anledning av andra kammarens återremiss av konstitutionsutskottets memorial nr 1 med uppgift å vilande förslag till ändringar i grundlagarna, punkten 5:o;

statsutskottets utlåtanden:

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående främjande av manskapsrekryteringen vid armén;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av överbetalning å det på extra stat för år 1918 under femte huvudtiteln upptagna anslaget till egentliga neutralitetskostnader efter 1916 års utgång;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående för-

bättring av sekreterarens hos justitiekanslersämbetet tjänsteställning och avlöning;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 under andra huvudtiteln för täckande av vissa förskott;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjt statsbidrag till vissa alkoholistans aller;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålderst lägg å yrkesinspektrisen Kerstin Hesselgren;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till beredande av lokaler i fastigheten nr 1 i kvarteret Sjöhästen åt viss del av krigsarkivet m. m.;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande å ordinarie stat av kontrollstyrelsens avdelning för rusdrycksförsäljningsärenden m. m. jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för upprätthållande av kommerskollegii verksamhet under år 1919 m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 65, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag angående vissa ändrings- och inredningsarbeten i riksdagshuset;

nr 66, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om ytterligare bidrag till utgivande av arbetet »Helgeandsholmen och Norrström från äldsta tid till våra dagar»;

nr 67, angående vissa ändringar i bankoreglementet; och

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av riksdagens bibliotek till centralt förvaltningsbibliotek jämte en i ämnet väckt motion;

lagutskottets memorial och utlåtanden:

nr 61, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om lagutskottets utlåtande nr 57 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i värnpliktslagen, dels ock i anledning därav väckt motion;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående åtgärder mot utbredning av könsjukdomar;

nr 63, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 14 och 18 kap. strafflagen, dels ock i anledning därav väckt motion; och

nr 64, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående framflyttande av straffbarhetsåldern;

jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 78, med överlämnande till riksdagen av förteckning över försålda kronoegendomar;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 8 i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition gjorda framställning rö-

rande anslag till lantmannaskolor ävensom två i ämnet väckta motioner;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor m. m. ävensom två i ämnet väckta motioner; och

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion angående avveckling av det nuvarande militärförsvaret m. m.; och

nr 12, i anledning av återremiss till utskottet av dess utlåtande rörande väckta motioner dels om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inställande av militärövningarna tillsvidare under år 1918, dels om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt jordbruket av bättre tillgång på arbetskraft genom medgivande i större utsträckning åt värnpliktige av ledighet från vapentjänst.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Jonsson</i> i Hökhult	under 6 dagar fr. o. m. den 27 maj,
» <i>Åkerlund</i>	» den 27 maj,
» <i>Magnusson</i> i Skövde	» 2 dagar fr. o. m. den 27 maj,
» <i>Sävström</i>	» 3 » » » 26 »
» <i>Bärg</i> i Katrineholm	» den 27 maj och
» <i>Gustafson</i> i Kasenberg	» 5 dagar fr. o. m. den 27 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,42 e. m.

In fidem
Per Cronvall.